# ΑΠΟΘΗΚΗ

ΤΩΝ

# ΩΦΕΛΙΜΩΝ ΓΝΩΣΕΩΝ.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ, 1844. [ΑΡΙΘ. 94.

## Η ΕΚ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΦΘΟΡΑ.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ τις ἀπαρίθμησις τῶν μυριάδων, ὅσας ἡ ἱστορία ἀναφέρει ὅτι κατεσφάγησαν ἐν διαφόροις μάχαις, θέλει μᾶς διδάξει πόσον εἶναι ὀλέθριος καὶ ἀποφευκτέος ὁ πόλεμος.

Εἴς τινα μάχην, 101 π. Χ., μεταξὺ Μαρίου τοῦ Ῥωμαίου Ὑπάτου καὶ δύο φυλῶν τῆς Γαλατίας, τῶν Ἀμβρώνων καὶ Τευτόνων, ἔπεσον μόνον ἐκ τῶν βαρβάρων 200,000, ἢ, κατ' ἄλλους, 290,000· τοσοῦτον πλῆθος ἐθανατώθη, ὥστε τῶν γειτονευόντων μερῶν οἱ κάτοικοι περιέφραξαν ἀπὸ νεκρῶν κόκκαλα τοὺς ἀμπελῶνάς των. Τὸ προσεχὲς ἔτος ἐφόνευσαν οἱ Ῥωμαῖοι ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ αὐτοῦ στρατηγοῦ 140,000 Κίμβρους, καὶ ᾐχμαλώτισαν 60,000. Τὸ 105 π. Χ. εἰς μίαν μόνην μάχην κατὰ τῶν Κίμβρων καὶ Τευτόνων ἔχασαν ὑπὲρ τὰς 80,000 οἱ Ῥωμαῖοι. Εἰς τὴν ἐν Κάνναις μάχην περικυκλώσας ὁ Ἀννίβας τὸν Ῥωμαϊκὸν στρατὸν ἐξωλόθρευσεν αὐτὸν ὁλόκληρον. Μετὰ πεισματώδη μάχην μόνον τριῶν ὡρῶν, συμπαθήσας ὁ Ἀφρικανὸς στρατηγὸς ἀνέκραξε, Λυπηθῆτε τοὺς ἡττημένους! Ὑπὲρ τὰς 40,000 Ῥωμαίων ἔπεσον εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης, καὶ 6,000 τῶν Καρχηδονίων. Πόσον δὲ πρέπει νὰ ἀνεπτύχθησαν τὰ τῆς ὀργῆς καὶ τῆς ἔχθρας δαιμονιακὰ πάθη! Ὁποία τρομερὰ σκηνὴ πρέπει νὰ παρεστήθη, ἐπειδὴ μάλιστα οἱ ἀρχαῖοι πολεμισταὶ εἶχον γενικὴν συνήθειαν νὰ κατασχίζωσι καὶ νὰ κατασπαράττωσι!

Εἰς τὴν ἐν Ἰσσῷ μάχην, τὴν μεταξὺ Ἀλεξάνδρου καὶ Δαρείου, ἐφονεύθησαν 110,000· εἰς δὲ τὴν ἐν Ἀρβήλοις, δύο μόνον ἔτη μεταγενεστέραν, μεταξὺ τῶν αὐτῶν τυράννων, ἔπεσον 300,000. Εἰς τὴν μεταξὺ Πύῤῥου καὶ τῶν Ῥωμαίων ἐφονεύθησαν 25,000· εἰς τὴν μεταξὺ Σκιπίωνος καὶ Ἀσδρούβα 40,000· εἰς τὴν μεταξὺ Σουετονίου καὶ Βοαδικέας 80,000. Εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐθυσιάσθησαν, κατὰ τὸν Ἰώσηπον, 1,100,000 μὲ τὸν πλέον ἀπάνθρωπον τρόπον· 170 ἔτη π. Χ. ἐσφάγησαν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει ὑπὸ τοῦ Ἀντιόχου ὑπὲρ τὰς 40,000. Εἰς τὴν Κυρήνην 220,000 Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων ἐφονεύθησαν παρὰ τῶν Ἰουδαίων. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Τραϊανοῦ ἀπωλέσθησαν εἰς μόνην τὴν Αἴγυπτον καὶ Κύπρον 240,000 Ἰουδαῖοι, ἐπὶ δὲ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀδριανοῦ 580,000. Ὅτε ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν ἐν Γερμανίᾳ Οὐσιπετῶν, ἔκαμε τόσην θραῦσιν, ὥστε λέγουν ὅτι εἰς μίαν μόνην μάχην ἐχάθησαν 400,000. Εἰς τὴν ἧτταν τοῦ Ἀττίλα, βασιλέως τῶν Οὔννων, ἐν τῇ Γαλατικῇ πόλει Καταλαύνοις, λέγουν ὅτι ἔπεσον 300,000. Τὸ 631 μ. Χ. ἐσφάγησαν ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν εἰς τὴν Συρίαν 60,000· κατὰ τὴν εἰς τὰ Μεδιόλανα ἐπιδρομὴν τῶν Γότθων ὄχι ὀλιγώτεροι τῶν 300,000· καὶ τὸ 734 μ. Χ. 370,000 ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν εἰς τὴν Ἱσπανίαν. Εἰς τὴν ἐν Φοντενάϋ μάχην ἐθυσιάσθησαν 100,000· εἰς τὴν ἐν Γερμοὺκ 150,000· καὶ εἰς τὴν μεταξὺ τοῦ Μεγάλου Καρόλου καὶ τῶν Μωαμεθανῶν 350,000. Εἰς τὴν ἐν Μουρὲτ μάχην, 1213 μ. Χ. μεταξὺ τῶν Καθολικῶν καὶ τῶν Ἀλβιγαίων, ἔπεσον 32,000· εἰς τὴν ἐν Κρεσσίῳ, τὸ 1346, 50,000· εἰς τὴν ἐν Ναυπάκτῳ, τὸ 1571, 25,000· εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Βιέννης, τὸ 1683, 70,000· καὶ εἴς τινα μάχην ἐν Περσίᾳ, τὸ 1734, 80,000.

Ὁ πολυπληθέστατος στρατὸς, περὶ οὗ γίνεται λόγος εἰς τὰ χρονικὰ τῆς ἱστορίας, ἦτον ὁ τοῦ Ξέρξου· κατὰ τὸν ὑπολογισμὸν τοῦ Ῥολλίνου (ἐξ οὗ ἠρανίσθημεν καὶ τὰ πλεῖστα τῶν ἀνωτέρω) ὅστις θεμελιοῦται εἰς τὸν Ἡρόδοτον, Ἰσοκράτη, καὶ Πλούταρχον, ὁ στρατὸς οὗτος συνίστατο ἐξ ἑνὸς ἑκατομμυρίου καὶ 700,000 πεζῶν, 80,000 ἱππέων, καὶ 20,000 ἡνιόχων. Πρὶν διαπεράσῃ τὸν Ἑλλήσποντον, προσετέθησαν 300,000 ἐξ ἄλλων ἐθνῶν· κατὰ συνέπειαν μόνον αἱ τῆς ξηρᾶς δυνάμεις ἀνέβησαν εἰς 2,100,000. Ὁ στόλος συνίστατο ἐκ 1207 πλοίων, ἐξ ὧν ἕκαστον ἔφερε 230 ἀνθρώπους· ὅθεν τὸ ναυτικὸν πλῆθος περιελάμβανε 277,610 ἄτομα· τὴν φοβερὰν δὲ ταύτην θαλάσσιον δύναμιν ἐπηύξησαν 120 πλοῖα τῆς Θρᾴκης καὶ τῶν γειτονικῶν νήσων, φέροντα 24,000 ἀνθρώπων· ἐκτὸς τούτων ἦσαν τὰ φορτηγὰ, αἱ ὁλκάδες, κλπ. 3000 τὸν ἀριθμὸν, καὶ περιέχοντα 240,000 ἀνθρώπων· ὅθεν ἅπαντες οἱ ἐν τῷ στόλῳ

ἦσαν 541,610· τὸ σύνολον δὲ τῶν μαχίμων ἀνδρῶν διὰ ξηρᾶς τε καὶ διὰ θαλάσσης συνεποσοῦτο εἰς 2,641,610. Οἱ δοῦλοι, εὐνοῦχοι, γυναῖκες, μάγειροι, καὶ ἄλλοι οἵτινες συνήθως ἀκολουθοῦσι τὰ στρατεύματα, καὶ μάλιστα τὰ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης Ἀσιατικὰ, δὲν ἦσαν ὀλιγώτεροι τὸν ἀριθμὸν, ἀλλὰ μᾶλλον τοὐναντίον· καὶ τὸν αὐτὸν ὅμως ἀριθμὸν ἐὰν ὑποθέσωμεν, οἱ τὸν Ξέρξην ἀκολουθήσαντες εἰς τὴν Ἑλλάδα συμποσοῦνται εἰς 5,283,220! Μετὰ βραχεῖαν δὲ διαμονὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅλον σχεδὸν τὸ πολυπληθέστατον τοῦτο στράτευμα, ὁμοῦ καὶ ὁ στόλος, ἐθραύσθη καὶ ἠφανίσθη, ἕως οὗ καὶ αὐτὸς ὁ Μαρδόνιος, ὁ ἀξιώτερος τοῦ Πέρσου μονάρχου στρατηγὸς, ἐπὶ κεφαλῆς 300,000 ἀνδρῶν, ἡττήθη τέλος πάντων, καὶ κατεσφάγη εἰς τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην· ὀλίγοι δὲ καὶ μετὰ δυσκολίας διεσώθησαν τοῦ γενικοῦ ὀλέθρου.

Ἀπερίγραπτος εἶναι καὶ ἡ προξενηθεῖσα εἰς τὴν ἀνθρωπότητα φθορὰ ἐκ τῶν εἰσβολῶν τῶν βαρβάρων τῆς ἄρκτου εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν πρὸ τῆς πτώσεως καὶ μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Ῥώμης. Ὁ Προκόπιος παρατηρεῖ περὶ τοῦ ἐν Ἀφρικῇ γενομένου πολέμου εἰς τὰς ἡμέρας τοῦ Ἰουστινιανοῦ, « Εἴμεθα βέβαιοι ὅτι δὲν εἶναι ὑπερβολὴ ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι πέντε ἑκατομμύρια ἀνθρώπων ἔγειναν θύματα τοῦ ξίφους, λιμοῦ τε καὶ λοιμοῦ.» Ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς λέγει ὅτι διαρκοῦντος τοῦ εἰκοσαετοῦς πολέμου, ὃν ἐπολέμησεν ὁ Ἰουστινιανὸς κατὰ τῶν Γότθων τῆς Ἰταλίας, ἀπώλεσαν οὗτοι ὑπὲρ τὰ 15,000,000· καὶ τοῦτο δὲν θέλει μᾶς φανῆν ἀπίστευτον, ὅταν ἐνθυμηθῶμεν ὅτι εἰς μίαν μόνην ἐκστρατείαν 50,000 ἐργάται ἀπέθανον τῆς πείνης.

Περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς δεκάτης τρίτης ἑκατονταετηρίδος ἐξῆλθεν ὁ σκληρὸς ἐκεῖνος καὶ αἱμοβόρος τύραννος ὁ Γεγκὶς Χὰν, ὅστις μὲ πολυπληθῆ στρατεύματα διέτρεχε τὴν Ἀσίαν θύων καὶ ἀπολλύων· λογαριάζεται ὅτι εἰς τὰ εἰκοσιδύο τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας του περίπου 14,470,000 ἀνθρώπων ἐσφάγησαν ὑπὸ τῆς μάστιγος ταύτης τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Σχεδὸν δὲ κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν, ὅτε τὸ τέρας τοῦτο ἐρήμονε τὸν ἀνατολικὸν κόσμον, ἔγειναν καὶ αἱ μωραὶ ἐκεῖναι τῶν Εὐρωπαίων ἐκστρατεῖαι, αἱ Σταυροφορικαὶ λεγόμεναι. Ἓξ ἑκατομμύρια δυστυχῶν καὶ αἱμοδίψων μαινομένων ἔλαβον τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, καὶ ἐξεστράτευσαν μὲ θηριώδη ἀταξίαν πρὸς τὰ μεθόρια τῆς ἱερᾶς γῆς, διὰ νὰ ἐλευθερώσωσι τὴν χώραν τῆς Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ἀπίστων. Εἰς τοὺς ἱεροὺς τούτους πολέμους, ὡς ἀφρόνως ἐκλήθησαν, περισσότεροι τῶν 850,000 Εὐρωπαίων ἐθυσιάσθησαν πρὶν κυριεύσωσι τὴν Νίκαιαν, Ἀντιόχειαν, καὶ Ἔδεσσαν. Εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Πτολεμαΐδος 300,000 περίπου ἐφονεύθησαν, κατὰ δὲ τὸ 1099 μ. Χ. ὅτε ἐκυρίευσαν τὴν Ἱερουσαλὴμ, 70,000 περίπου. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, καίτινας ἑκατονταετηρίδας ἀρχήτερα, ἡ γῆ ὅλη ἐφαίνετο ὡς μέγα πεδίον μάχης, ἐν ᾧ τὰ ἔθνη ἐμάχοντο πρὸς ἄλληλα, οἱ νικηταὶ κατέστρεφον τὰ βασίλεια, ἐξήσκουν οἱ τύραννοι τὰς τρομερωτέρας σκληρότητας, ἐθυσίαζον αἱ προλήψεις καὶ ἡ ἐκδίκησις τὰ μύρια θύματά των, καὶ θόρυβοι, ἐπαναστάσεις, σφαγαὶ, καὶ γενικὸς τρόμος ἐξώρισαν τὴν εἰρήνην καὶ ἡσυχίαν ἀπὸ τὸν κόσμον, καὶ ἐσύγχυσαν τὴν ἠθικὴν τάξιν τῆς κοινωνίας.

Τοιαύτη εἶναι μικρά τις ἔποψις τῆς ἐκ τοῦ πολέμου προξενηθείσης φθορᾶς. Ἐλάχιστόν τι μέρος μόνον ἐθεωρήσαμεν εἰς τὰ χρονικὰ τοῦ πολέμου, καὶ ὅμως τρομερὰ σκηνὴ μᾶς ἐπαρουσιάσθη. Ἀλλὰ πόσον φρικώδης εἰκὼν ἤθελεν εἶσθαι, ἐὰν ἠδυνάμεθα νὰ συμπεριλάβωμεν εἰς ἓν βλέμμα ὅλας τὰς σφαγὰς τὰς ἐν παντὶ ἔθνει καὶ πάσῃ φυλῇ ἐνεργηθείσας· ἐὰν ἠδυνάμεθα νὰ περιγράψωμεν ὅλην τὴν φθορὰν ὄχι μόνον τῶν ὅσοι ἔπεσον εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης, ἀλλὰ καὶ τῶν ὅσοι ἀπέθανον ἀπὸ τὰς φυσικὰς συνεπείας τοῦ πολέμου, οἷον ἀπὸ ἀσθένειαν, κόπον, τρόμον, λύπην, καὶ ἀπὸ τὴν ἀδικίαν καὶ σκληρότητα τῶν ἀγρίων τυράννων!

---

## ΠΑΙΝΙΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΜΕΛΛΟΝΤΑ ΔΙΟΙΚΗΤΗΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Πλίνιος Μαξίμῳ τῷ οἰκείῳ χαίρειν.

Ἡ ΠΡΟΣ σὲ φιλία μὲ βιάζει νὰ σὲ δώσω ὄχι παραγγέλματα, διότι δὲν ἔχεις αὐτῶν χρείαν, ἀλλὰ νουθεσίας, διὰ νὰ ἐνθυμῆσαι ὅ,τι παρατηρεῖς, ὅ,τι ἤδη γινώσκεις, καὶ ὅ,τι μάθῃς ἀκόμη καλήτερα. Ἐνθυμοῦ ὅτι στέλλεσαι εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Ἀχαΐας, εἰς τὴν καθαρὰν καὶ ἀληθινὴν Ἑλλάδα, ὅπου λέγεται ὅτι πρῶτον εὑρέθησαν ὅσα κατέστησαν βελτίονα τὸν ἀνθρώπινον βίον, ὅπου ἐπενοήθησαν τὰ γράμματα καὶ αὐτὴ ἡ τοῦ σίτου καλλιέργεια· ὅτι στέλλεσαι διὰ νὰ βάλῃς τὴν τάξιν εἰς ἐλευθέρας πολιτείας, καὶ τοῦτο μεταξὺ τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀνθρωποτέρων, καὶ τῶν ἐν ἐλευθέροις ἐλευθερωτέρων, τῶν φυλαξάντων διὰ τῆς ἀνδρίας, τῶν λειτουργιῶν, τῆς φιλίας, καὶ τέλος διὰ τοῦ ἱεροῦ κύρους τῶν συνθηκῶν, τὰ φυσικά των δικαιώματα. Σέβου τὰς πόλεις τὰς ὑπὸ θεῶν κτισθείσας ἢ ἐπονομασθείσας· εὐλαβοῦ δόξαν παλαιὰν, καὶ τὴν ἡλικίαν αὐτὴν, ἥτις, σεβαστὴ ἐν ἀνθρώπῳ οὖσα, ἐν τῇ πόλει καθίσταται ἱερά. Τίμα τὴν ἀρχαιότητα καὶ τὰ μεγαλουργήματα, τίμα τοὺς μύθους. Μὴ ἀφαίρει τινὰ τοῦ ἀξιώματος καὶ τῆς ἐλευθερίας, μηδὲ τῆς κενοδοξίας αὐτῆς οὐδέν. Λογίζου ὅτι ἡ γῆ αὕτη εἶναι ἐκείνη, ἥτις μᾶς ἔπεμψε νόμους· δὲν ἔλαβεν ἰδικούς μας νικηθεῖσα, ἀλλὰ μᾶς ἔδωκε παρακαλοῦντας. Εἰς τὰς Ἀθήνας ὑπάγεις· τὴν Λακεδαίμονα κυβερνᾷς· νὰ τὰς ἀφαιρέσῃς ἐκείνην τὴν σκιὰν καὶ ἐκεῖνο τὸ ὄνομα τῆς ἐλευθερίας, ἅτινα ἐναπολείπονται εἰς αὐτὰς, ἦτον ὠμὸν, ἀπάνθρωπον, βάρβαρον. Ἰδὲ τοὺς ἰατρούς· μολονότι κατὰ τὴν ἀσθένειαν οἱ ἐλεύθεροι οὐδὲν διαφέρουσι τῶν δούλων, μεταχειρίζονται ὅμως αὐτοὺς προσεκτικώτερον καὶ πρᾴότερον. Ἀναμιμνήσκου ὁποία ὑπῆρξεν ἑκάστη ἐκείνων τῶν πόλεων· ἀλλ' ὄχι διὰ νὰ τὴν καταφρονῇς, ἐπειδὴ δὲν εἶναι πλέον τοιαύτη. Μακρὰν ἀπὸ σὲ ἡ ὀφρὺς καὶ τὸ θρασὺ τοῦ ἤθους. Καὶ μὴ φοβοῦ νὰ καταφρονηθῇς. Καταφρονεῖται ποτε ὅστις ἔχει τὴν δύναμιν καὶ τὰς ῥαβδουχίας, ἐὰν δὲν ταπεινωθῇ καὶ δὲν ἐξευτελισθῇ αὐτὸς πρῶτος; Δὲν δυναμοῦται ὁ ἰσχυρὸς ἐξυβρίζων τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους· οὐδ' ἐφέλκει τις εἰς ἑαυτὸν τὸ σέβας διὰ τοῦ τρόμου· ἡ ἀγάπη μάλιστα εἶναι πολὺ τοῦ φόβου ἐπιτηδειοτέρα εἰς τὸ νὰ κάμῃ τις νὰ τὸν πείθωνται. Ἀπομακρύνθητι, καὶ ὁ φόβος ἐκλείπει· ἀλλ' ἡ ἀγάπη μένει, καὶ καθὼς ἐκεῖνος μεταβάλλεται εἰς μῖσος, αὕτη μεταβάλλεται εἰς σέβας. Ἐνθυμοῦ λοιπὸν (σὲ τὸ ἐπαναλέγω) ἐνθυμοῦ ἀκαταπαύστως τὸ καθῆκον τῆς ἀρχῆς σου· συλλογίσθητι πόσον εἶναι μέγα, πόσον καλὸν, τὸ νὰ τακτοποιήσῃς ἐλευθέρας πολιτείας. Τί ἁρμοδιώτερον τῳόντι εἰς τὰς πόλεις παρὰ τὴν τάξιν, ἢ τιμιώτερον παρὰ τὴν ἐλευθερίαν; Τί ἐγίνετο λοιπὸν ἐὰν, ἀντὶ τάξεως, ἔβλεπέ τις σύγχυσιν, καὶ τὴν δουλείαν ἀντὶ τῆς ἐλευθερίας; Πρὸς δὲ τούτοις, εἶναι καὶ ἡ ἅμιλλα, ἣν ἔχεις πρὸς σὲ αὐτόν· φορτίον ἔχεις νὰ φέρῃς τὴν τιμὴν, ἣν ἀπέκτησας, καὶ τὴν καλὴν ὑπόληψιν, ἣν περιεποίησας εἰς σεαυτὸν ἐκ τῆς ἐν Βιθυνίᾳ ταμιείας σου, καὶ τὴν παρὰ τῶν ἡγεμόνων εὔκλειαν, καὶ τὴν ἐκ τοῦ δικαστηρίου, καὶ τὴν ἐκ τῆς ἐπαρχίας, καὶ τὴν ἐκ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς ταύτης ὡς ἀμοιβῆς δοθείσης σοι. Ἐκυβέρνας μὲν ἀπομεμακρυσμένην ἐπαρχίαν, τώρα δὲ κυβερνᾷς πλησιόχωρον· ἐκυβέρνας δούλους, τώρα δὲ ἄνδρας ἐλευθέρους· καὶ ἐκεῖ μὲν ἡ τύχη σὲ ἀνέδειξεν, ἐδῶ δὲ στέλλεσαι κατ' ἐκλογήν· ἀγνώριστος τότε καὶ ἄπειρος, τώρα εἶσαι γνωρισμένος καὶ δεδοκιμασμένος· πόσον λοιπὸν πρέπει νὰ προσπαθήσῃς διὰ νὰ μὴ φανῇς μήτε ὀλιγώτερον φιλάνθρωπος, μήτε ὀλιγώτερον ἀγαθὸς, μήτε ὀλιγώτερον δεξιός. Προσέτι ἤκουσας πολλάκις καὶ ἀνέγνως πολλάκις, ὅτι αἰσχρότερον εἶναι τὸ ν' ἀποβάλῃ τις τὴν δόξαν παρὰ τὸ νὰ μὴν ἀποκτήσῃ διόλου. Ἔσο δὲ πρὸ πάντων πεπεισμένος, ὡς εἶπον ἀρχήτερα, ὅτι αὗται εἶναι νουθεσίαι καὶ ὄχι παραγγέλματα· καὶ ὅμως καὶ παραγγέλματα ἂν ἦσαν, δὲν φοβοῦμαι βέβαια μὴν ὑπερβῶ τοὺς ὅρους τῆς φιλίας. Πῶς νὰ φοβῆταί τις τὴν ὑπερβολὴν εἰς ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἦναι ἄκρον; Ὑγίαινε.

---

## ΜΕΛΕΤΗ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ.

### Τῷ *Κυρίῳ Παναγιώτῃ Σούτσῳ.*

### *Α'.*

*Ο ΘΕΟΣ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, φίλε Σοῦτσε, τὴν θρησκείαν*
*Ἔδωκεν εἰς τὰ δεινά των γλυκερὰν παραμυθίαν.*



*Ἡ θερμὴ προστάτις αὕτη εἶναι τῶν ἀδικουμένων,*
*Καὶ ὁ πλοῦτος τῶν πενήτων, κ' ἡ χαρὰ τῶν θλιβομένων.*
*Ἡ Θρησκεία κατευνάζει τῶν παθῶν τὰς τρικυμίας,*
*Χύνουσα τὸ νηπενθές της βάλσαμον εἰς τὰς καρδίας.*

### *Β'.*

*Πᾶσα ἀρετὴ ἐν μέσῳ δύω κακιῶν κειμένη,*
*Καθως ναῦς μεταξὺ Σκύλλης καὶ Χαρύβδεως προβαίνει·*
*Ἀπ' ἐδῶ ὀροφᾷ ἡ μία βίαια καὶ τὴν ἐλκύει,*
*Ἀπ' ἐκεῖ ἡ ἄλλη πάλιν χαίνει νὰ τὴν καταπίῃ·*
*Ὁ δὲ θέλων εἰς τὰ δύω τέρατα νὰ μὴν ὀκείλῃ,*
*Τὸν ὀρθὸν νὰ λάβῃ λόγον κυβερνήτην του ὀφείλει.*

### *Γ'.*

*Ἡ εὐδαίμονας πιοῦσα τοὺς ἀνθρώπους πολιτεία*
*Ὁ δεσποτισμὸς δὲν εἶναι, οὔτε ἡ ὀχλοκρατία·*
*Αὕτη ἐν τῷ μέσῳ κεῖται ἑκατέρου τούτων μέρους,*
*Ὡς τὸ ἔαρ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ χειμῶνος καὶ τοῦ θέρους·*
*Καὶ τῆς ἀληθοῦς θρησκείας τὰ ἀντίθετα σημεῖα*
*Ἡ ἀσέβεια ὑπάρχουν καὶ ἡ δεισιδαιμονία.*

### *Δ'.*

*Ὦ! ἡ δεισιδαιμονία, ἡ τῶν καρδιῶν δυνάστις!*
*Τρέμοντες οἱ λαοὶ ὅλοι δέχονται τὰς ἐντολές της.*
*Παρὰ πόδας της ὁδεύει, ἰοβόλον σῶμα σύρων,*
*Ὁ φανατισμὸς ὁ δράκων ὁ μὲ αἷμα τὴν γῆν φύρων,*
*Καὶ ὁ φόβος ὁ κρυόεις, κ' αἱ παντοδαπαὶ προλήψεις,*
*Καὶ ὁ ᾅδης μὲ συμπάσας τὰς βασάνους του καὶ θλίψεις.*

### *Ε'.*

*Ἡ ἀσέβεια δὲ πάλιν σκότους γέννημα καὶ θρέμμα,*
*Πρὸς τὸν οὐρανὸν τοξεύει σαρκασμοῦ καὶ τύφου βλέμμα.*
*Ἡ φωνή της βλασφημία, οἱ σεμνοὶ δὲ ωροπομποί της*
*Ἄνοια, ἀκολασία, ὕβρις, τύφος καὶ θρασύτης·*
*Καὶ κατόπι τούτων ὅλων διανύει τὴν ὁδόν της*
*Ἡ ἀπελπισία βρόχον φέρουσα εἰς τὸν λαιμόν της.*

### *ΣΤ'.*

*Ἀλλὰ τίς ἐν μέσῳ τούτων τῶν οὐτιδανῶν γυναίων,*
*Τίς προβαίνει μὲ τὸ βῆμα καὶ σεμνὸν καὶ θαῤῥαλέον;*
*Εἰς τὸ μέτωπόν της λάμπει ἡ αἰδὼς, ἡ κοσμιότης·*
*Εἶναι ἡ θρησκεία· χαῖρε, χαῖρε, ὦ σεμνὴ θεότης!*
*Σὲ γνωρίζω ἀπὸ ταύτην τὴν γλυκεῖαν καλλονήν σου,*
*Κ' ἀπὸ τὴν γαλήνην ἥτις βασιλεῦ' εἰς τὴν μορφήν σου.*

### *Ζ'.*

*Ὅπου σὺ πατεῖς τὸν πόδα, ἄνθη φύονται ναρκίσσου,*
*Καὶ σκεδάζετ' ἀμβροσία θεσπεσία παραδείσου.*
*Ἡ ἐλπὶς σὲ συνοδεύει ἡ ἀείποτε γελῶσα,*
*Κ' ἡ ἀγάπη ἡ γλυκύ τι καὶ ἐαρινὸν ὁρῶσα,*
*Ἡ ἐγκράτεια κατόπιν, εἶτα ἡ δικαιοσύνη,*
*Καὶ ἡ ἀνεξαρτησία καὶ ἡ μεγαλοφροσύνη.*

*Η'.*

*Μὲ τὸν ἄνθρωπον συγχρόνως, ὦ Θρησκεία, ἐγεννήθης,*
*Κ' εἰς αὐτὸν μὲ τῆς ψυχῆς του τὴν πνοὴν ἐνεφυσήθης·*
*Καὶ καθὼς ὁ ἄρτος τρέφει καὶ ζωογονεῖ τὸ σῶμα,*
*Τῆς ψυχῆς ὁμοίως εἶσαι σὺ τὸ ζωογόνον βρῶμα.*
*Ἡ ψυχὴ ἡ στερουμένη σοῦ εἰς ἀτροφίαν μνήσκει,*
*Καὶ χαυνοῦται κατ' ὀλίγον καὶ ἀγωνιᾷ καὶ θνήσκει.*

*Θ'.*

*Εἰς τὴν ἄβυσσον τοῦ βίου ὅταν πρόσω καὶ ὀπίσω*
*Περιβλέπων τὸ κυκλοῦν με μέγα χάος θεωρήσω,*
*Κ' ἐξετάζω πόθεν ἦλθον, καὶ ποῦ θέλω καταντήσει,*
*Καὶ κλονίζεται ὁ νοῦς μου καὶ ἰλιγγιᾷ καὶ φρίσσῃ,*
*Τότε μεταξὺ τῶν τόσον καταπληκτικῶν βαράθρων*
*Σὺ παρίστασαι τὸ μόνον πέδον ἀσφαλὲς καὶ βάθρον.*

*Ι'.*

*Κάλλιστον τοῦ Ἀθανάτου δώρημα εἰς τοὺς ἀνθρώπους,*
*Ὑπὸ φάσεις ἐμφανίζεις σεαυτὴν μυριοτρόπους·*
*Πλὴν εἰς τὰς πολλὰς μορφάς σου πάντοτε ὑπάρχεις μία*
*Τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Πλάστην ἐθελούσιος λατρεία,*
*Καὶ ὁποῖον καὶ ἂν φέρῃς τίτλον ἢ ὀνομασίαν,*
*Θεοῦ ὕπαρξιν διδάσκεις καὶ ψυχῆς ἀθανασίαν.*

*ΙΑ'.*

*Τυφλὸς ἦτο καὶ τὰς ὄψεις καὶ τὸν νοῦν ὅποιος πρῶτος*
*Γέννημα τὸν κόσμον εἶπε τοῦ τυφλοῦ συμβεβηκότος.*
*Τόσον μέγεθος καὶ κάλλος καὶ πληθὺν καὶ ἁρμονίαν,*
*Καὶ τῶν μέσων πρὸς τὰ τέλη ἁρμογὴν καὶ συμφωνίαν,*
*Δύναται, σοφὲ, εἰπέ με, ὁ,τιδήποτε κἂν πράξῃ,*
*Μὲ τὰς κολοβάς της χεῖρας τυφλὴ τύχη νὰ παράξῃ;*

*ΙΒ'.*

*Ὦ Θεὲ, ἀφοῦ τὸν κόσμον ἐκ τοῦ μηδενὸς ποιήσας,*
*Καὶ τὰ πάντα ἐν σοφίᾳ διατάξας καὶ κοσμήσας,*
*Εἰς τὰ ἄποπτα ἐκεῖνα βάθη τοῦ αἰθέρος ἤρθης,*
*Κ' εἰς τὸν κάλλιστον τῶν κόσμων τῶν ἀΰλων ἀπεσύρθης,*
*Ἔκτοτε ὡς ἡ ῥαγδαία βροχὴ ῥέουσι τὰ ἔτη,*
*Ἡ δὲ Φύσις τὴν μορφήν της νεαρὰν φυλάττει ἔτι.*

*ΙΓ'.*

*Ὡς ἐκεῖναι αἱ μυθώδεις τῶν σιλφίδων κατοικίαι,*
*Ὅπου ὅλαι αἱ συνήθεις πράττονται διακονίαι*
*Ὑπὸ ἀφανῶν πνευμάτων ἐνεργούντων ἀοράτως,*
*Καὶ συμπόσια μυρία συγκροτοῦνται αὐτομάτως,*
*Καὶ πᾶν σκεῦος τρέχει μόνον κ' εἰς τὴν θέσιν του ἐμβαίνει,*
*Κ' οὐδαμοῦ οἰκοδεσπότης, οὐδὲ χεὶρ ἐργαζομένη·*

*ΙΔ'.*

*Οὕτως ὅλα τὰ τοῦ Κόσμου δρῶνται ἐντελῶς, πανσόφως,*
*Καὶ οὐδὲ τῆς ἐργασίας κἂν ἀκούεται ὁ ψόφος,*
*Καὶ αἱ σφαῖραι ἀναβαίνουν, καταβαίνουν ἀεννάως,*
*Καὶ πλανῶνται ἀσυγχύτως εἰς τὸ μέγα τοῦτο χάος,*
*Καὶ ἀνύουσι προθύμως τὴν ὁδὸν τοῦ ὁρισμοῦ των,*
*Ἐνθυμούμεναι τὸν μόνον λόγον τοῦ Δημιουργοῦ των.*

*ΙΕ'.*

*Κόσμοι ἄπειροι ἀστέρων καὶ συστήματα μυρία*
*Πάσσουσιν ὡς χρυσῆ ἄμμος τὰ αἰθέρια πεδία,*
*Κ' ἡ πληθὺς ἡ τῶν ἡλίων, κ' οἱ ἀκάματοι πλανῆται,*
*Καὶ οἱ τρέχοντες μὲ κόμην λυτὴν εὔζωνοι κομῆται,*
*Κ' ὁ σοφὸς ζητεῖ ματαίως ἀτενίζων εἰς τὰ ὕψη*
*Τὴν ἐν τούτοις ἐνεργοῦσαν δύναμιν ν' ἀνακαλύψῃ.*

*ΙΣΤ'.*

*Ναί! διψᾷς, διψᾷς νὰ μάθῃς, νὰ ἰδῇς καὶ νὰ γνωρίσῃς,*
*Καὶ τοῦ σύμπαντος ἐντός σου τὴν ἰδέαν νὰ ἐγκλείσῃς,*
*Μεγαλόβουλε ἀλλ' ὄχι καὶ μεγαλουργὲ ψυχή μας!*
*Ναὶ, καὶ ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην εὐτυχίαν προετίμας,*
*Ἂν ἠδύνασο τοῦ κόσμου ὡς τεχνίτης τὴν μεγάλην*
*Μηχανὴν νὰ διαλύσῃς καὶ νὰ τὴν συνθέσῃς πάλιν.*

*ΙΖ'.*

*Τὸν ἀτίθασσον ἐκεῖνον ὁμοιάζεις στρατιώτην,*
*Ὅστις ἐκ τῆς φυλακῆς του, ὅπου τὸν κρατοῦν δεσμώτην,*
*Ὀνειρεύεται μεγάλας ἐποχὰς ἀρχαίας δόξης·*
*Ἀλλ' εἰς τὰς γλυκείας ταύτας τῆς ψυχῆς του ὀνειρώξεις*
*Βυθισμένος, ἐνῷ σπεύδει πρὸς ἀγῶνας καλλινίκους,*
*Τοὺς βαρεῖς συγκρούει μόνον τῶν ἀλύσεών του κρίκους.*

*ΙΗ'.*

*Ἡ ἀδάμαστός σου αὕτη φύσις, ὦ ψυχή μου, πόθεν;*
*Πνέονται τοιοῦτοι πόθοι ἄλλοθεν ἢ οὐρανόθεν;*
*Ναί! τὸ μεγαλόφρον τοῦτο δῆλον εἶναι ἀναγγέλλον*
*Μέγα μὲν τὸ παρελθόν σου, μέγα δέ σου καὶ τὸ μέλλον,*
*Ἐπειδὴ ποτὲ τοιαύτας δὲν συνέλαβεν ἐννοίας*
*Σκώληξ γεννηθεὶς ἐκ μέσου τοῦ πηλοῦ καὶ τῆς σαπρίας.*

*ΙΘ'.*

*Οὐδὲ εἶσαι σὺ τῆς λύρας ἡ καλλίφθογγος ἐκείνη*
*Ἁρμονία, ἥτις τόσον, ὦ ψυχὴ, σὲ καθηδύνει,*
*Ἐνυπάρχουσα εἰς μόνην κροῦσιν τῶν χορδῶν καὶ ψαῦσιν,*
*Καὶ ἐκπνέουσα μ' ἐκείνων τὴν διάλυσιν ἢ θραῦσιν*
*Τοῦ τεχνίτου ἡ χεὶρ μᾶλλον εἶσαι ἡ δεδιδαγμένη,*
*Ἥτις καὶ μετὰ τὴν θραῦσιν τοῦ ὀργάνου παραμένει.*

*Κ'.*

*Οὐδὲ εἶσαι τὸ τοῦ λύχνου φῶς τὸ λάμπον πρὸς ὀλίγον,*
*Ἀμαυρούμενον δὲ τέλος καὶ εἰς σκότος ἀπολῆγον·*
*Ἡ τοῦ Φοίβου μᾶλλον εἶσαι λαμπηδὼν ἥτις μαρμαίρει,*
*Καὶ εἰς μακρυνοὺς πλανήτας νὰ περιῃῆται χαίρει·*
*Ἅμα κλίναντος δ' ἐκείνου πρὸς τῆς δύσεως τὰ νέφη,*
*Εἰς τοὺς αἰωνίους πάλιν κόλπους του ἐπαναστρέφει.*

*ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΡΑΤΣΟΥΤΣΑΣ.*

☞ *Τὸ χειρόγραφον τοῦ προηγουμένου ποιηματίου ἔπεμψε πρὸς τὸν Συντάκτην τῆς Ἀποθήκης ὁ ἀξιότιμος ποιητής του.*



## Η ΠΟΛΙΣ ΝΑΥΠΛΙΟΝ.

Τὸ Ναύπλιον, κείμενον εἰς Βόρειον Πλάτος 37° 35′, καὶ ἀνατολικὸν μῆκος 40° 26′, εἶναι τοποθετημένον ἐπὶ κατωφεροῦς γηΐνου γλώσσης. Ἡ ζωγραφικὴ καὶ ὀχυρωτάτη θέσις του προξενεῖ μεγίστην ἐντύπωσιν εἰς τὸν ἔξωθεν προσερχόμενον, διότι, ὂν περιτειχισμένον πανταχόθεν, ἔχει πρὸς τὸ νοτιοανατολικὸν μὲν αὐτοῦ μέρος τὸ Παλαμήδιον, ὀχυρότατον φρούριον, κτισθὲν ἀπὸ τοὺς Βενετοὺς, καὶ συγκείμενον ἀπὸ ἑπτὰ ἀνεξαρτήτους ἀλλήλων προμαχῶνας, πρὸς τὸ νοτιοδυτικὸν τὴν ἀκρόπολιν ὀνομαζομένην Ἴτσ-καλὲ, καὶ πρὸς βορρᾶν τὴν θάλασσαν, ὅπου εὑρίσκεται ὁ λιμήν· εἰς τὸ μέσον τούτου εἶναι κτισμένον ἐπὶ νησιδίου καὶ ἕτερον φρούριον, ὀνομαζόμενον Βοῦρτζι, Βενετικῆς ἀρχιτεκτονικῆς, διαιρούμενον εἰς τρία χωριστὰ ὀχυρώματα, περικυκλούμενα ὅλα ὁμοῦ ἀπὸ τείχισμα σχεδὸν κυκλοτερές. Ἐπὶ δὲ τοῦ ἰσθμοῦ τῆς γηΐνου γλώσσης, ἐφ' ἧς εἶναι κτισμένη ἡ πόλις, ὑπάρχει ἐκτὸς τῶν τειχῶν καὶ ξηρὰ τάφρος, συγκοινωνοῦσα μὲ τὴν στερεὰν διὰ λιθίνου γεφύρας, περὶ τοὺς 12 πόδας πλατείας.

Οἱ πρῶτοι κάτοικοι τοῦ Ναυπλίου ἦσαν Αἰγύπτιοι, ὁδηγηθέντες ὑπὸ τοῦ Ναυπλίου, υἱοῦ τοῦ Ποσειδῶνος, καὶ τῆς Ἀμυμώνης, θυγατρὸς τοῦ Δαναοῦ· ὁ Ναύπλιος οὗτος ἔδωκε τὸ ὄνομά του εἰς τὴν πόλιν, ἥτις ἐπὶ τοῦ Παυσανίου δὲν ἐσώζετο πλέον. Ἀφοῦ δὲ ἀνεκαινίσθη καὶ ἤκμαζεν ἤδη, κατεστράφη ὑπὸ τῶν Ὀστρογόθων· ἀλλ' οἱ Βενετοὶ, ἀγοράσαντες αὐτὴν, τὴν ἐπανώρθωσαν, καὶ καρτερικώτατα τὴν ὑπερασπίσθησαν κατὰ τῶν προσπαθειῶν τοῦ Μωάμεθ Β′. ἀνωφελῶς πολιορκήσαντος αὐτὴν (1460). Καὶ ὁ Σολιμὰν δὲ ἠναγκάσθη νὰ διαλύσῃ τὴν πολιορκίαν, τὴν ὁποίαν εἶχε σήσειν ἔμπροσθεν τοῦ Ναυπλίου τὸ 1537· ἀλλὰ μετὰ δύο ἔτη ἡ δημοκρατία τῆς Βενετίας τὸ παρεχώρησεν εἰς τὸν Σουλτάνον πρὸς ἐξαγορὰν τῆς εἰρήνης. Κατὰ τὸ 1686 οἱ Βενετοὶ, ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Μοροσύνην, ἐπιχειρήσαντες νὰ τὸ ἀνακτήσωσιν, ἀπέκλεισαν αὐτὸ, καὶ ἀφοῦ ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τὸν Ὀθωμανὸν ἀρχιστράτηγον ἐλθόντα πρὸς βοήθειαν τῶν πολιορκουμένων, τὸ ἐκυρίευσαν μετὰ φονικὴν πολιορκίαν. Κατὰ τὸ 1715, οἱ Ὀθωμανοὶ πολιορκήσαντες καὶ κυριεύσαντες αὐτὸ μὲ μεγίστην θραῦσιν τῶν στρατευμάτων των, κατέσφαξαν ἅπαντας τοὺς ἐντὸς εὑρισκομένους, καὶ τὸ ἐκράτουν μέχρι τῆς τελευταίας ἐπαναστάσεως τῶν Ἑλλήνων. Οὗτοι ἤρξαντο τὴν πολιορκίαν αὐτοῦ κατὰ τὸν Ὀκτώβριον 1821, τὴν ὁποίαν ἀναγκασθέντες νὰ διαλύσωσιν ἀφοῦ ἐκυρίευσαν τὸ ἐπιθαλάσσιον φρούριον Βοῦρτζι, ἐπανέλαβον πάλιν ἀμέσως μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Δράμαλη, καὶ κατὰ τὴν δευτέραν ἔφοδον, ἀποτυχόντες εἰς τὴν πρώτην, ἐκυρίευσαν τὸ Παλαμήδιον (30 Νοεμβρίου 1822, ὅτε τελεῖται ἐπ' αὐτοῦ πανήγυρις κατ' ἔτος) καὶ κατὰ συνέπειαν παρεδόθη διὰ συνθήκης καὶ ἡ πόλις.

Ἡ Ναυπλία κατέστη πρωτεύουσα τοῦ Κυβερνήτου Ἰ. Α. Καποδιστρίου, ὅστις δυστυχῶς ἐδολοφονήθη ἐν αὐτῇ κατὰ τὴν 27ην Σεπτεμβρίου 1831.

Κατὰ τὴν 25ην Ἰανουαρίου 1833 ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος Ὄθων Α. ἀπέβη ἐν αὐτῇ, ἥτις ἔμεινε πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου μέχρι τῆς 13ης Δεκεμβρίου 1834, ὅτε ἡ πρωτεύουσα μετετέθη εἰς Ἀθήνας.

Τὸ Ναύπλιον μετὰ τοῦ προαστείου τῆς Προνοίας περιέχει 2,300 οἰκίας, καὶ 9,000 περίπου κατοίκους.—Τὸ κάτω μέρος τῆς πόλεως, τὸ πρὸς τὴν θάλασσαν, εἶναι ὁμαλὸν καὶ κανονικῶς ᾠκοδομημένον κατὰ τὸν Εὐρωπαϊκὸν τρόπον. Ἔχει πολλὰ δημόσια καταστήματα, ἐξ ὧν τὰ κυριώτερα εἶναι τὸ παλάτιον τὸ κτισθὲν διὰ τὸν Κυβερνήτην, τὸ διοικητήριον, τὸ γυμνάσιον, ὁ στρατὼν τοῦ πυροβολικοῦ κτισθεὶς ὑπὸ τῶν Βενετῶν, καὶ τέσσαρες ἕτεροι στρατῶνες. Πρὸς τούτοις ὑπάρχει εἰς Ναύπλιον τὸ ὁπλοστάσιον, αἱ γενικαὶ ἀποθῆκαι, καὶ τὸ κατάστημα ἐπὶ τοῦ ἱματισμοῦ τοῦ στρατοῦ. Ἑδρεύουσιν εἰς αὐτὴν ἐφετεῖον, πρωτοδικεῖον, ἐμποροδικεῖον, εἰρηνοδικεῖον, τελωνεῖον, καὶ λοιμοκαθαρτήριον. Ὑπάρχει πολιτικὸν καὶ στρατιωτικὸν νοσοκομεῖον, γυμνάσιον, Ἑλληνικὸν σχολεῖον, δύο ἀλληλοδιδακτικὰ τῶν ἀῤῥένων, ἓν τῶν κοράσιων, ἑπτὰ ἐκκλησίαι τοῦ Ἀνατολικοῦ δόγματος, καὶ μία τοῦ Δυτικοῦ.

Δύο πλατείας ἔχει τὸ Ναύπλιον, τὴν τοῦ Πλατάνου μὲν πρότερον καλουμένην(*) νῦν δὲ μετονομασθεῖσαν τοῦ Συντάγματος, καὶ τῶν τριῶν Ναυάρχων, κειμένην ἔμπροσθεν τοῦ Βασιλικοῦ Παλατίου, ὅπου μέλλει νὰ ἀνεγερθῇ μετ' ὀλίγον ἀνδριὰς τοῦ ἀοιδίμου Ἰ. Α. Καποδιστρίου, Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος, κατὰ τὴν ἀπόφασιν τῆς ἐθνοσυνελεύσεως.

Εἰς τὴν προειρημένην πλατεῖαν τοῦ Συντάγματος ἀνηγέρθη πρὸ ἑνὸς ἔτους μεγαλοπρεπέστατον ἐκ λευκοῦ μαρμάρου μνημεῖον, εἰς τιμὴν τοῦ Δημητρίου Ὑψηλάντου, ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Γεωργίου.

Τὸ ἀναγκαῖον ὕδωρ λαμβάνει ἡ πόλις διὰ καλῶς κατεσκευασμένου ὑδραγωγείου ἀπὸ πηγὴν ἀπέχουσαν τῆς πόλεως ἓν τεταρτημόριον τῆς ὥρας· εἶναι δὲ καλλίστης ποιότητος.

Τὰ περὶξ τοῦ Ναυπλίου εἶναι κατάφυτα ἀπὸ κήπους καὶ ἀμπέλους, διὰ μέσου τῶν ὁποίων διέρχεται ἡ ὁδὸς, ἡ χρησιμεύουσα καὶ εἰς περίπατον τῶν πολιτῶν.

Ὡραῖος ἁμαξιτὸς δρόμος χρησιμεύει εἰς κοινωνίαν τοῦ Ναυπλίου μὲ τὸ Ἄργος, εἰς τὸ μέσον σχεδὸν τοῦ ὁποίου εὑρίσκεται ἡ Τίρυνς, ἀγροκήπιον τερπνότατον, ὅπου καὶ τὰ περιβόητα κυκλωπικὰ λείψανα. Αὐστριακὸν δὲ ἀτμόπλοιον διατηρεῖ τὴν κοινωνίαν τοῦ Ναυπλίου μὲ τὰς Ἀθήνας.

Τελειόνομεν τὴν περιγραφὴν τῆς Ναυπλίας, προσθέτοντες τεμάχιά τινα ἐκ τοῦ Λεάνδρου τοῦ Π. Σούτζου·—

(*) Ἡ πλατεῖα αὕτη ὠνομάζετο οὕτως ἕνεκα μεγάλης πλατάνου εἰς τὸ μέσον της, ταύτην κατέκοψαν οἱ Ὀθωμανοὶ, καὶ ἀντ' αὐτῆς εἶναι πεφυτευμέναι ἕτεραι, κατὰ τὴν περίμετρον τῆς πλατείας.

«Γνωρίζεις τὸ σχῆμα τῶν ἀρχαίων θεάτρων; εἰς τὴν ἀρχὴν των περιοχή τις ἡμικύκλιος, ἔπειτα γύρω ἀμφιθέατρον βαθμίδων ἐκτεινόμενον καὶ ὑψούμενον· τοιοῦτος ὁ λιμὴν τοῦ Ναυπλίου, καὶ τὰ πέριξ ὄρη, ἀνυψούμενα βαθμηδὸν, σχηματίζουσι τὸ εὐρὺ ἀμφιθέατρόν του.—

«Τὸ φρούριον τοῦ Παλαμηδίου κατ' ἀνατολὰς ἐπὶ βράχου γυμνοῦ· εἰς τοὺς πόδας του τὸ ἀσύμμετρον μέτωπον τοῦ Ναυπλίου, ἐστεμμένον ἀπὸ τὸ Γοτθικὸν οἰκοδόμημα τοῦ ὀνοματοβαρβάρου Ἴτζ-καλέ· ἐδῶ τὰ γαλανὰ κύματα τῆς θαλάσσης· ἐκεῖ φαλακρὰ καὶ πρασινόχρους πεδιὰς ἐκτεινομένη μέχρι τῶν κοκκινωπῶν στεγασμάτων τοῦ Ἄργους· ἔπειτα μακρόθεν τὰ πορφυρόχροα νέφη τῶν βουνῶν, ἔπειτα ἐγγύθεν ἡ λευκόοικος Πρόνοια, ἔπειτα τὰ ποικίλα ἐνδύματα τῶν διαβατῶν, ἔπειτα αἱ ποικίλαι φυσιογνωμίαι . . . Ἰδοὺ τὸ Ναύπλιον.

«Ἀργολίς! ᾄδιον εὐρὺ μεγάλων ἐνθυμήσεων! φυγάδες Αἰγύπτιοι ναυαγήσαντες παρακατέθεσαν τὸ πάλαι εἰς τὴν παρθένον σου γῆν τὴν σπορὰν τοῦ κοινωνισμοῦ· ἐκυοφόρησας, καὶ τὴν πεφωτισμένην Εὐρώπην ἐγέννησας . . . . .

«Τὸ Ναύπλιον φωλεὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν μέσῳ τῶν δεινῶν τῆς κλονιζομένης Ἑλλάδος· τὸ Ναύπλιον σήμερον καὶ φωλεὰ τῆς βρεφικῆς Βασιλείας.—Τὸ Ναύπλιον! τὸ παράδοξον μίγμα Ἑλληνικῶν Βενετικῶν καὶ Ὀθωμανικῶν ἀρχαιοτήτων! Εἰς τὴν θύραν τῆς θαλάσσης ἡ μυθολογουμένη βρύσις τῆς Ἥρας· ἐκεῖ ὁ Λέων τοῦ Ἁγίου Μάρκου· παρέκει, ἐπιγραφαὶ ὡς στίχο Κορανίου . . . ἀληθῶς εἰκὼν καὶ ἀληθῶς ἔμβλημα, ἡ πόλις ὅλη τῆς ἠθικῆς τῶν κατοίκων της, ἐχόντων σύμμικτον φυσιογνωμίαν Ἑλλήνων, Ὀθωμανῶν, καὶ Βενετῶν!»

---

## Ο ΡΑΣΣΕΛΑΣ.

[Ἴδε Τόμ. ζ'. Σελ. 156-159, 165-168, 180-183· Τόμ. ἡ. Σελ. 5-8, 22-25, 38-40, 53-55, 77-79, 85-88, 102-104, 117-119, 125-139.]

### ΚΕΦΑΛ. ΛΘ'. Ἡ Πεκουᾶ διηγεῖται τὰ αὐτῇ συμβεβηκότα.

ΠΟΤΕ καὶ τίνι τρόπῳ ἀνηρπάσθην, — εἶπεν ἡ Πεκουᾶ,— σᾶς εἰδοποίησαν ἐν καιρῷ οἱ θεράποντες. Τὸ αἰφνίδιον τῆς συμφορᾶς μὲ κατέπληξε, καὶ κατ' ἀρχὰς, ἀντὶ νὰ αἰσθανθῶ φόβον ἢ λύπην, κατήντησα μᾶλλον εἰς ἀναισθησίαν. Τὴν σύγχυσιν δὲ τοῦ πνεύματός μου ἐπηύξησεν ἡ ταχύτης καὶ ὁ θόρυβος τῆς φυγῆς μας, ἐνῷ κατεδιωκόμεθα ὑπὸ τῶν Τούρκων, οἵτινες, ὡς ἐφάνη ταχέως, ἀπηλπίσθησαν τοῦ νὰ μᾶς προφθάσωσιν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἐφοβοῦντο τοὺς Ἄραβας, καίτοι προσποιούμενοι ὅτι ἀπειλοῦσιν αὐτούς.

Ὅτε ἡ καταδίωξις ἔπαυσεν, ἠλαττώθη καὶ ἡ τοῦ δρόμου ἡμῶν ταχύτης· καὶ καθὸ ὀλιγώτερον ταρασσομένη ὑπὸ ἐξωτερικῆς βίας, ἤρχισα νὰ ἀνησυχῶ μᾶλλον ἐσωτερικῶς. Μετά τινα ὥραν, ἐστάθημεν πλησίον πηγῆς σκιαζομένης ὑπὸ δένδρων, εἰς τερπνὸν λειμῶνα, ὅπου ἐκαθίσαμεν χαμαὶ, καὶ ὅπου οἱ δεσπόται μᾶς προσέφερον ἐκ τῆς τροφῆς των. Ἐγὼ ἀφέθην νὰ καθίσω μετὰ τῶν θεραπαινῶν μου χωριστὰ τῶν ἐπιλοίπων, καὶ οὐδεὶς ἐζήτησε νὰ μᾶς παρηγορήσῃ ἢ ἐξυβρίσῃ. Ἐνταῦθα ἤρχισα πρῶτον νὰ αἰσθάνωμαι ὅλον τὸ βάρος τῆς ἀθλιότητός μου. Αἱ κόραι ἐκάθηντο κλαίουσαι ἐν σιγῇ, καὶ ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν ἀπέβλεπον εἰς ἐμὲ, βοήθειαν ἀπαιτοῦσαι. Ἠγνόουν εἰς ποίαν κατάστασιν ἤμεθα προσδιωρισμέναι, καὶ ἠδυνάτουν νὰ εἰκάσω ποῦ ἤθελεν εἶσθαι ὁ τόπος τῆς αἰχμαλωσίας μας, ἢ πόθεν νὰ ἐλπίσω ἀπαλλαγήν. Εὑρισκόμην εἰς τὰς χεῖρας λῃστῶν καὶ ἀγρίων, καὶ δὲν εἶχον κἀνένα λόγον νὰ ὑποθέσω ὅτι τὸ ἔλεος αὐτῶν ἦτο πλειότερον τῆς δικαιοσύνης των, ἢ ὅτι ἤθελον ἐγκρατευθῆ τῆς θεραπείας οἱασδήποτε ὀρέξεως. Ἠσπάσθην ὅμως τὰς θεραπαίνας μου, καὶ ἐπροσπάθησα νὰ καθησυχάσω αὐτὰς, παρατηροῦσα ὅτι μετεχειρίζοντο ἡμᾶς κοσμίως μέχρι τοῦδε, καὶ ὅτι, ἐπειδὴ πλέον δὲν κατεδιωκόμεθα, ἡ ζωή μας δὲν ἐκινδύνευε.

Ὅτε ἦλθεν ἡ ὥρα νὰ ἱππεύσωμεν πάλιν, προσεκολλήθησαν εἰς ἐμὲ αἱ γυναῖκές μου, ἀποποιούμεναι νὰ διαχωρισθῶσιν· ἀλλὰ τὰς προσέταξα νὰ μὴ παροργίζωσι τοὺς ἔχοντας ἡμᾶς εἰς τὴν ἐξουσίαν των. Κατὰ τὴν ἐπίλοιπον ἡμέραν ὡδοιπορούσαμεν διὰ χώρας ἀσυχνάστου καὶ ἀνόδου· ἐφθάσαμεν δὲ μὲ τὸ φέγγος τῆς σελήνης εἰς τὴν πλευρὰν λόφου, ὅπου ἐστάθμευον οἱ ἐπίλοιποι τῆς συμμορίας. Εἶχον σημένας τὰς σκηνὰς, καὶ ἀναμμένα τὰ πυρά των, καὶ ὑπεδέχθησαν τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν ὡς ἄνδρα ἠγαπημένον ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν του.

Εἰς εὐρύχωρόν τι σκήνωμα εἰσελθοῦσαι, εὑρήκαμεν γυναῖκας, αἵτινες εἶχον ἀκολουθήσει τοὺς συζύγους των εἰς τὴν ἐκστρατείαν. Παρέθηκαν δὲ εἰς ἡμᾶς τὸ ἡτοιμασμένον δεῖπνον, καὶ τὸ κατ' ἐμὲ ἔφαγον ἐξ αὐτοῦ μᾶλλον διὰ νὰ ἐνθαρρύνω τὰς θεραπαίνας μου παρὰ διὰ νὰ θεραπεύσω τὴν ὄρεξίν μου. Ὅτε τὸ δεῖπνον ἀφῃρέθη, ἥπλωσαν τοὺς τάπητας πρὸς ἀνάπαυσιν. Ἤμην δὲ κοπιασμένη, καὶ ἤλπιζον νὰ εὕρω εἰς τὸν ὕπνον κατάπαυσιν τῆς θλίψεώς μου. Προστάξασα λοιπὸν νὰ μὲ ἐκδύσωσι, παρετήρησα ὅτι αἱ γυναῖκες μ' ἐκύτταζον προθυμότατα, μὴ περιμένουσαι, νομίζω, νὰ μὲ ἴδωσι τόσον εὐπειθῶς ὑπακουομένην. Μετὰ δὲ τὴν ἀποβολὴν τῆς ἄνω ἐσθῆτός μου, ἐξεπλάγησαν εἰς τὴν λαμπρότητα τῶν ἱματίων μου, καὶ μία ἐξ αὐτῶν δειλῶς πως ἐπέθηκε τὴν χεῖρά της ἐπὶ τῶν κεντημάτων. Αὕτη τότε ἐξῆλθε, καὶ μετ' ὀλίγον ἐπέστρεψε μετ' ἄλλης γυναικὸς, ἥτις ἐφαίνετο ἀνωτέρου βαθμοῦ καὶ μεγαλητέρας ἐξουσίας. Κατὰ τὴν εἴσοδόν της μὲ προσέφερε τὸν συνήθη σεβασμὸν, καὶ λαβοῦσά με ἐκ τῆς χειρὸς, μ' ὡδήγησεν εἰς μικροτέραν σκηνὴν, ἐστρωμένην μὲ



ὡραιοτέρους τάπητας, ὅπου διενυκτέρευσα ἡσύχως μετὰ τῶν θεραπαινῶν μου.

Τὸ πρωΐ, ἐνῷ ἐκαθήμην ἐπὶ τοῦ χόρτου, ἦλθε πρός με ὁ ἀρχηγὸς τῆς συμμορίας. Ἀνέστην δὲ νὰ ὑποδεχθῶ αὐτὸν, ὅστις, ἀφοῦ μὲ προσεκύνησεν εὐσεβάστως, «Ἐνδοξοτάτη κυρία, εἶπε, καλητέρα εἶναι ἡ τύχη μου παρ' ὅσον ἐστοχαζόμην· μὲ λέγουσιν αἱ γυναῖκες ὅτι ἔχω βασιλόπαιδα εἰς τὸ στρατόπεδόν μου.» «Κύριε, ἀπεκρίθην ἐγὼ, αἱ γυναῖκές σου ἀπατηθεῖσαι σὲ ἠπάτησαν· δὲν εἶμαι βασιλόπαις, ἀλλ' ἀτυχὴς ξένη, ἥτις ἐσκόπευον μετ' ὀλίγον νὰ ἐξέλθω τῆς χώρας ταύτης, ἐν ᾗ μέλλω τώρα νὰ μείνω διαπαντὸς πεφυλακισμένη.» «Ὁποιαδήποτε καὶ ἂν ἦσαι, καὶ ὅθεν καὶ ἂν ἦσαι, ἀπήντησεν ὁ Ἄραψ, καὶ ὁ ἰδικός σου καὶ ὁ τῶν θεραπαινῶν σου ἱματισμὸς δεικνύουσιν ὅτι ὁ βαθμός σου εἶναι ὑψηλὸς, καὶ ὁ πλοῦτός σου μέγας. Διὰ τί δὲ νὰ νομίζῃς,—σὺ, ἡ τόσον εὐκόλως δυναμένη νὰ ἐξαγορασθῇς, ὅτι εὑρίσκεσαι εἰς κίνδυνον διηνεκοῦς αἰχμαλωσίας; Ὁ σκοπὸς τῶν ἐπιδρομῶν μου εἶναι ἡ αὔξησις τοῦ πλούτου μου, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἡ φορολογία. Οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰσμαὴλ εἶναι οἱ φυσικοὶ καὶ κληρονομικοὶ δεσπόται τοῦ μέρους τούτου τῆς ἠπείρου· ἐπειδὴ δὲ νῦν κατέχουσιν αὐτὸ ξένοι ἅρπαγες, ἀναγκαζόμεθα νὰ λαμβάνωμεν ἀπ' αὐτῶν διὰ τῆς ῥομφαίας τὰ δικαίως ἡμῖν ἀνήκοντα. Ἡ βία δὲ τοῦ πολέμου δὲν συγχωρεῖ κἀμμίαν διάκρισιν· ἡ λόγχη, ἥτις ἀνυψοῦται κατὰ τοῦ ἐγκλήματος καὶ τῆς δυνάμεως, πίπτει ἐνίοτε κατὰ τῆς ἀκακίας καὶ τῆς πραότητος.»

«Πόσον ὀλίγον, εἶπον, ἐφανταζόμην ὅτι χθὲς ἤθελε πέσει κατ' ἐμοῦ!»

«Τὰ δυστυχήματα πρέπει πάντοτε νὰ περιμένωνται, ἀπεκρίθη ὁ Ἄραψ. Ἐὰν ὁ ὀφθαλμὸς τῆς ἐχθροπραξίας ἐγνώριζε σέβας ἢ ἔλεος, ἀρετὴ ὡς ἡ ἰδική σου ἤθελεν ἐξαιρεθῇ πάσης βλάβης. Ἀλλ' οἱ ἄγγελοι τῆς θλίψεως ἐξαπλοῦσι τὰ βρόχιά των ἐπίσης διὰ τοὺς ἐναρέτους καὶ τοὺς πονηροὺς, διὰ τοὺς κραταιοὺς καὶ τοὺς εὐτελεῖς. Μὴ γίνου ἀπαρηγόρητος· δὲν εἶμαι εἷς τῶν ἀνόμων καὶ σκληρῶν ἀλιτηρίων τῆς ἐρήμου· γνωρίζω τοὺς κανόνας τοῦ ἀστυκοῦ βίου· θέλω προσδιορίσει τὸ λύτρον σου, δώσει διαβατήριον εἰς τὸν ἀγγελιαφόρον σου, καὶ ἐκπληρώσειν ἀκριβῶς τὰς συμφωνίας μου.»

Περιττὸν εἶναι νὰ εἴπω πόσον μὲ ἤδυνεν ἡ εὐπροσηγορία του· ἐπειδὴ δ' ἐνόησα ὅτι δεσπόζον αὐτοῦ πάθος ἦτον ἡ φιλαργυρία, ἤρχισα νὰ στοχάζωμαι μικρότερον τὸν κίνδυνόν μου· καθότι δέν μ' ἐλάνθανεν ὅτι οὐδεμία ποσότης ἤθελε κριθῆν ὑπέρογκος διὰ τὴν ἀπολύτρωσιν τῆς Πεκουᾶς. Τὸν εἶπα ὅτι δὲν ἤθελε λάβει κἀμμίαν αἰτίαν νὰ μὲ κατηγορήσῃ ὡς ἀγνώμονα, ἐὰν μὲ περιεποιεῖτο φιλοφρόνως· καὶ ὅτι ὁποιονδήποτε λύτρον, δίκαιον νὰ δοθῇ διὰ κόρην κοινοῦ βαθμοῦ, ἤθελεν ἀσμένως πληρωθῆν, ἀλλ' ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐπιμένῃ εἰς τὸ νὰ μὲ θεωρῇ ὡς βασιλόπαιδα. Εἶπεν ὅτι ἤθελε σκεφθῆ τί νὰ ζητήσῃ, ἔπειτα δὲ, μειδιάσας, προσεκύνησε καὶ ἀπῆλθε.

Μετ' ὀλίγον, μὲ περιεστοίχησαν αἱ γυναῖκές του, ἑκάστη ἀγωνιζομένη νὰ φανῇ μᾶλλον τῆς ἄλλης περιποιητική· καὶ αὐταὶ δ' αἱ θεράπαιναί μου ὑπηρετοῦντο εὐσεβάστως. Ὡδοιπορούσαμεν βραδέως καὶ ἐν ἀνέσει. Τὴν τετάρτην ἡμέραν, μὲ εἶπεν ὁ ἀρχηγὸς ὅτι τὸ λύτρον μου πρέπει νὰ ἦναι διακόσιαι οὐγγίαι χρυσοῦ· τὰς ὁποίας ὄχι μόνον τὸν ὑπεσχέθην, ἀλλὰ τὸν εἶπα ὅτι ἤθελον προσθέσειν ἀκόμη πεντήκοντα, ἐὰν μετεχειρίζετο ἐντίμως ἐμέ τε καὶ τὰς θεραπαίνας μου.

Οὐδέποτε ἀρχήτερα ἐνόησα τοσοῦτον τὴν δύναμιν τοῦ χρυσοῦ. Ἔκτοτε ὡδηγεῖτο παρ' ἐμοῦ ἡ συνοδία. Ἡ πορεία ἑκάστης ἡμέρας ἦτο μακροτέρα ἢ βραδυτέρα ὡς ἐγὼ διέταττον, καὶ τὰ σκηνώματα ἐσήνοντο ὅπου ἔκριτον εὔλογον νὰ ἀναπαυθῶ. Εἴχομεν ἤδη καμήλους καὶ ἄλλα εἰς ἀνάπαυσιν ἀπαιτούμενα· αἱ ἴδιαί μου γυναῖκες ἦσαν πάντοτε εἰς τὸ πλευρόν μου, καὶ διεσκέδαζον παρατηροῦσα τὰ ἤθη τῶν πλανησιέδρων ἐθνῶν, καὶ θεωροῦσα λείψανα ἀρχαίων οἰκοδομημάτων, ἅτινα εἰς μακρυνόν τινα αἰῶνα ἀφθόνως ἐκαλλώπιζον τὰς ἐγκαταλελειμμένας ταύτας χώρας.

Ὁ ἀρχηγὸς τῆς συμμορίας δὲν ἦτο γραμμάτων ἄμοιρος. Ἠδύνατο νὰ ὁδοιπορῇ διὰ τῶν ἀστέρων ἢ τῆς πυξίδος, καὶ εἶχε σημειώσειν εἰς τὰς ἐκστρατείας του τοὺς ἀξιολογωτέρους τόπους. Ἔκαμε δὲ εἰς ἐμὲ τὴν παρατήρησιν ὅτι κάλλιον διατηροῦνται αἱ οἰκοδομαὶ εἰς μέρη δυσπρόσιτα καὶ ὀλιγάνθρωπα· διότι, ἀφοῦ ἅπαξ χώρα τις παρακμάσῃ ἐκ τῆς πρώτης αὐτῆς λαμπρότητος, ὅσον πλειότεροι μείνωσι κάτοικοι, τόσον ταχυτέρα ἡ φθορά. Οἱ τοῖχοι παρέχουσι πέτρας πολὺ εὐκολώτερον παρὰ αἱ λιθοτομίαι· καθαιροῦνται δὲ ἀνάκτορα καὶ ναοὶ διὰ νὰ κατασκευασθῶσιν ἱπποστάσια ἐκ κοκκωτοῦ, καὶ καλύβαι ἐκ πορφύρου.

### ΚΕΦΑΛ. Μ'. Ἡ Πεκουᾶ ἐξακολουθεῖ τὴν διήγησιν τῶν αὐτῇ συμβεβηκότων.

Ἑβδομάδας τινὰς περιεφερόμεθα τοιουτοτρόπως, εἴτε, ὡς ὁ ἀρχηγός μας ἐπροσποιεῖτο, διὰ τὴν ἰδικήν μου εὐχαρίστησιν, εἴτε, ὡς ἐγὼ μᾶλλον ὑπώπτευον, διά τινας ἰδίας αὐτοῦ ὑποθέσεις. Ἐπροσπάθουν δὲ νὰ φαίνωμαι εὐχαριστημένη, ἐπειδὴ ἡ σκυθρωπότης καὶ ἡ ἀγανάκτησις οὐδὲν ἤθελον χρησιμεύσει, καὶ ἡ προσπάθεια αὕτη παραπολὺ συνέτεινεν εἰς τὴν γαλήνην τοῦ πνεύματός μου· ἀλλ' ἡ καρδία μου ἦτο πάν-

τοτε μετὰ τῆς Νεκαγίας, καὶ τὰ πάθη τῆς νυκτὸς μεγάλως ὑπερέβαινον τὰς διασκεδάσεις τῆς ἡμέρας. Αἱ γυναῖκές μου, αἵτινες πάσας τὰς φροντίδας αὐτῶν ἔῤῥιπτον ἐπὶ τῆς δεσποίνης των, καθησύχασαν τὸ πνεῦμα, ἀφοῦ μὲ εἶδον τιμὴν καὶ σέβας ἀπολαμβάνουσαν, καὶ παρεδίδοντο εἰς τὰς τυχηρὰς τοῦ κόπου ἡμῶν ἀνακουφίσεις ἀμέριμνοι καὶ ἄλυποι. Μ' εὔφραινε δὲ ἡ χαρά των, καὶ μ' ἐνεψύχου ἡ ἐμπιστοσύνη των. Ἡ θέσις μου εἶχε καταντήσει πολὺ ὀλιγώτερον φοβερὰ, ἀφοῦ εἶδον ὅτι σκοπὸς τῶν περιπλανήσεων τοῦ Ἄραβος ἦτο μόνον ὁ πλουτισμός. Ἡ φιλαργυρία εἶναι μονοειδὴς καὶ εὐάγωγος κακία· ἄλλαι πνευματικαὶ ἀσθένειαι διαφέρουσιν εἰς διάφορα ὑποκείμενα· τὸ καταπραΰνον τὴν ὑπερηφανίαν τοῦ ἑνὸς προσκρούει εἰς τὴν ὑπερηφανίαν τοῦ ἄλλου· ἀλλ' εἰς τὴν εὔνοιαν τοῦ φιλαργύρου εἶναι εὔκολος ἡ ὁδὸς— φέρε ἀργύριον, καὶ τὸ πᾶν κατορθοῦται.

Ἐφθάσαμεν ἐπὶ τέλους εἰς τὴν κατοικίαν τοῦ ἀρχηγοῦ μας, δυνατὸν καὶ εὐρύχωρον πέτρινον οἰκοδόμημα εἰς νῆσόν τινα τοῦ Νείλου, κειμένην, ὡς μὲ εἶπαν, ὑπὸ τὸν Τροπικόν. « Κυρία, εἶπεν ὁ Ἄραψ, μετὰ τοὺς κόπους τῆς ὁδοιπορίας ἀναπαύσου ὀλίγας ἑβδομάδας εἰς τὸ μέρος τοῦτο, ὅπου σὺ θέλεις δεσπόζειν. Ὁ πόλεμος εἶναι τὸ ἐνασχόλημά μου· ἔκλεξα λοιπὸν τὴν ἀφανῆ ταύτην κατοικίαν, ὅθεν δύναμαι ἀπροσδόκητος νὰ ἐξέρχωμαι, καὶ ὅπου δύναμαι ἀκαταδίωκτος νὰ ὀπισθοδρομῶ. Ἐμπορεῖς τώρα ἐν ἀσφαλείᾳ νὰ ἡσυχάσῃς· ἐνταῦθα ὑπάρχουσι μὲν ὀλίγαι ἡδοναί, ἀλλ' οὐδεὶς κίνδυνος.» Μὲ ὡδήγησεν ἔπειτα εἰς τὰ ἐνδότερα δωμάτια, καὶ καθίσας με ἐπὶ κλίνης πολυτελοῦς, ἐπροσκύνησε, καὶ ἀπῆλθε.

Αἱ γυναῖκές του, αἵτινες μ' ἐθεώρουν ὡς ἀντίζηλον, μὲ ὑπέβλεπον κακεντρεχῶς· ἀλλ' εἰδοποιηθεῖσαι μετ' οὐ πολὺ ὅτι ἤμην μεγάλη δέσποινα κρατουμένη μόνον διὰ τὸ λύτρον μου, ἤρχισαν ν' ἁμιλλῶνται πρὸς ἀλλήλας εἰς τὰς φιλοφρονήσεις καὶ τὸν σεβασμόν.

Καὶ αὖθις παρηγορηθεῖσα μὲ νέας διαβεβαιώσεις ταχείας ἐλευθερώσεως, διεσκέδαζον ἡμέρας τινὰς, τὰ καινοφανῆ τοῦ τόπου παρατηροῦσα. Τὰ πυγίδια ἔβλεπον τὴν χώραν εἰς μεγάλην ἀπόστασιν, καὶ παρεῖχον θέαν πολλῶν τοῦ ῥύακος ἑλιγμῶν. Τὴν ἡμέραν περιεπλανώμην ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, ὡς ὁ δρόμος τοῦ ἡλίου ἐποίκιλλε τὴν λαμπρότητα τοῦ θεάματος, καὶ ἔβλεπον πολλὰ πράγματα ἅτινα οὐδέποτε εἶχον ἰδεῖ πρότερον. Οἱ κροκόδειλοι καὶ ἱπποπόταμοι εἶναι πάγκοινοι εἰς τὴν ἀκατοίκητον ταύτην χώραν, καὶ πολλάκις ἐθεώρουν αὐτοὺς ἔντρομος, καίτοι γνωρίζουσα ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰ μὲ βλάψωσιν. Ἐπί τινα καιρὸν ἤλπιζον νὰ ἴδω Σειρῆνας καὶ Τρίτωνας· ἀλλὰ τοιαῦτα ὄντα δὲν ἐφάνησαν ποτὲ, καὶ ὁ Ἄραψ μάλισα, ὅτε ἠρώτησα περὶ αὐτῶν, ἐνέπαιξε τὴν εὐκολοπιστίαν μου.

Τὴν νύκτα μὲ συνώδευε πάντοτε ὁ κύριός μου εἴς τινα πύργον προσδιωρισμένον εἰς οὐρανίους παρατηρήσεις, ὅπου ἐπροσπάθει νὰ μὲ διδάξῃ τὰ ὀνόματα καὶ τοὺς δρόμους τῶν ἀστέρων. Εἰς τὴν σπουδὴν ταύτην δὲν εἶχον πολλὴν κλίσιν· ἀλλ' ἦτον ἀνάγκη πᾶσα νὰ φαίνωμαι προσεκτικὴ πρὸς εὐαρέστησιν τοῦ διδασκάλου μου, ὅστις μεγάλως ἐκαμαρόνετο διὰ τὰς ἀστρονομικὰς γνώσεις του· καὶ προσέτι ἔβλεπον ὅτι πρέπει νὰ ἐνασχολῶμαι ὁπωσδήποτε εἰς μετρίασιν τῆς ἀηδίας, ἣν ἠσθανόμην ἐν τῷ μέσῳ τῶν αὐτῶν ἀντικειμένων πάντοτε διατρίβουσα. Ἐβαρυνόμην νὰ βλέπω τὸ πρωΐ πράγματα, ἀφ' ὧν εἶχον ἀποστρέψει τοὺς ὀφθαλμοὺς βεβαρημένη τὸ ἑσπέρας· ὅθεν εὐχαριστούμην ἐπὶ τέλους νὰ παρατηρῶ τοὺς ἀστέρας μᾶλλον ἢ ν' ἀπρακτῶ· ἀλλὰ δὲν ἠδυνάμην πάντοτε νὰ συνάξω τοὺς διαλογισμούς μου, καὶ πολλάκις διενοούμην περὶ τῆς Νεκαγίας ὁπότε ἄλλοι μ' ἐφαντάζοντο θεωροῦσαν τοὺς οὐρανούς. Ὁ Ἄραψ μετ' ὀλίγον ἀνεχώρησεν εἰς ἄλλην ἐκστρατείαν, καὶ τότε μόνην εὐχαρίστησιν εἶχον νὰ συνομιλῶ μὲ τὰς θεραπαίνας μου περὶ τῆς συμφορᾶς ἥτις εἶχε μᾶς ἀποστερήσει τῆς ἐλευθερίας, καὶ τῆς εὐδαιμονίας ὅσην ὅλαι ἠθέλομεν ἀπολαύσειν εἰς τὸ τέλος τῆς αἰχμαλωσίας μας.

« Γυναῖκες εὑρίσκοντο εἰς τὸ φρούριον τοῦ Ἄραβός σου, εἶπεν ἡ βασιλόπαις· διὰ τί δὲν ἔκαμνες αὐτὰς συντρόφους σου; διὰ τί δὲν συνδιελέγεσο καὶ συνδιεσκέδαζες μετ' αὐτῶν; Ἐὰν ἐκεῖναι εἰργάζοντο ἢ εὐθύμουν, πῶς σὺ νὰ φθείρῃς τὴν ζωὴν ἐν ἀκάρπῳ μελαγχολίᾳ; ἢ διὰ τί δὲν ἠδύνασο νὰ ὑποφέρῃς ὀλίγους μῆνας τὴν κατάστασιν, εἰς ἣν ἐκεῖναι ἦσαν καταδεδικασμέναι διὰ βίου;»

« Αἱ διασκεδάσεις τῶν γυναικῶν, ἀπεκρίθη ἡ Πεκουᾶ, ἦσαν μόνον παιδαριῶδες παίγνιον, ὅπερ ἦτον ἀδύνατον νὰ ἐπασχολήσῃ νοῦν εἰς τὰ σπουδαιότερα συνειθισμένον. Ἐγὼ ἠδυνάμην νὰ πράξω πᾶν ὅ,τι ἐκεῖναι ἔχαιρον πράττουσαι ἁπλῶς διὰ τῶν αἰσθήσεων, ἐνῷ αἱ διανοητικαί μου δυνάμεις ἐπέτων εἰς τὸ Κάϊρον. Ἐκεῖναι ἔτρεχον ἀπὸ θαλάμου εἰς θάλαμον, ὡς τὸ πτηνὸν ἀναβαίνει καὶ καταβαίνει ἀπὸ σύρματος εἰς σύρμα ἐν τῷ κλωβίῳ του. Ὠρχοῦντο χάριν τῆς κινήσεως, ὡς σκιρτῶσι τὰ ἀρνία εἰς τὸν λειμῶνα. Ἡ μία ἐπροσποιεῖτο ὅτι ἐκτυπήθη διὰ νὰ τρομάξωσιν αἱ λοιπαὶ, ἢ ἐκρύπτετο διὰ νὰ τὴν ζητήσῃ ἄλλη τις. Μέρος τοῦ καιροῦ των διῆγον παρατηροῦσαι τὴν πρόοδον ἐλαφρῶν σωμάτων καταπλεόντων ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ, καὶ μέρος παρατηροῦσαι τὰ διάφορα σχήματα, εἰς ἃ τὰ νέφη διεσχίζοντο ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

« Ἔργον αὐτῶν ὡς ἐπιτοπλεῖστον ἦτο τὸ κέντημα, εἰς ὃ ἐβοηθοῦντο ἐνίοτε ὑπ' ἐμοῦ καὶ τῶν θεραπαινῶν μου· ἀλλὰ γνωρίζεται ὅτι ὁ νοῦς εὐκόλως φεύγει ἀπὸ τῶν δακτύλων, καὶ βέβαια δὲν θέλετε ὑποπτευθῆν ὅτι τὴν αἰχμάλωτον καὶ ἀποῦσαν ἐκ τῆς Νεκαγίας Πεκουᾶν ἠδύναντο νὰ παρηγορήσωσιν ἄνθη μεταξωτά.

« Ἐκ τῆς συνδιαλέξεώς των ὡσαύτως οὐδεμία ἐλπὶς εὐχαριστήσεως· καθότι περὶ τίνος ἠδύναντο νὰ συνδιαλεχθῶσι; Δὲν εἶχον ἰδεῖ τίποτε, καθὸ ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων εἰς τὸν στενὸν ἐκεῖνον τόπον διατρίψασαι· τῶν δὲ πραγμάτων ὅσα δὲν εἶχον ἰδεῖν ἦτον ἀδύνατον νὰ ἔχωσι γνῶσίν τινα, καθὸ μὴ δυνάμεναι νὰ ἀναγινώσκωσι. Δὲν εἶχον κἀμμίαν ἰδέαν ἐκτὸς τῶν ὀλίγων πραγμάτων τῶν ἐντὸς τῆς ὁράσεως αὐτῶν, καὶ μόλις εἶχον ὀνόματα δι' ἄλλο τι πλὴν διὰ τὰ ἐνδύματα καὶ τὴν τροφήν των. Θεωρουμένη ὡς ἀνωτέρου χαρακτῆρος, ἐκαλούμην πολλάκις νὰ δώσω τέλος εἰς τὰς διενέξεις των, περὶ ὧν ἀπεφάσιζον ὅσον ἠδυνάμην δικαίως. Ἐὰν ἦτο τρόπος νὰ εὐχαριστῶμαι ἀκούουσα τὰ παράπονα ἑκάστης κατὰ τῶν ἐπιλοίπων, ὁ καιρός μου ἤθελεν εὐκόλως δαπανᾶσθαι· ἀλλὰ τὰ αἴτια τῆς ἀπεχθείας των ἦσαν τόσον μικρὰ, ὥστε δὲν ἠδυνάμην νὰ τὰς ἀκροάζωμαι χωρὶς νὰ διακόπτω τὴν σειρὰν τοῦ λόγου των.»

« Πῶς, εἶπεν ὁ Ῥασσέλας, δύναται ὁ Ἄραψ, ὅστις, καθὼς μᾶς παρέστησας, δὲν εἶναι ἄμοιρος προτερημάτων, νὰ εὐχαριστῆται μὲ τοιαύτας γυναῖκας; Εἶναι τάχα καθ' ὑπερβολὴν ὡραῖαι;»

« Δὲν στεροῦνται, εἶπεν ἡ Πεκουᾶ, τὸ ἀδρανὲς καὶ ἀγενὲς ἐκεῖνο κάλλος, τὸ δυνάμενον νὰ ὑπάρχῃ ἄνευ ζωηρότητος ἢ μεγαλοπρεπείας, ἄνευ νοητικῆς δραστηριότητος ἢ ἠθικῆς ὑπεροχῆς. Ἀλλ' εἰς ἄνθρωπον ὁποῖος ὁ Ἄραψ, τοιοῦτον κάλλος ἦτο μόνον ἄνθος τυχαίως δρεπόμενον καὶ ἀμελῶς ἀπορριπτόμενον. Ὁποιασδήποτε ἡδονὰς καὶ ἂν εὕρισκε μεταξύ των, δὲν ἦσαν βέβαια αἱ τῆς φιλίας ἢ τῆς συναναστροφῆς. Ὅτε συνέπαιζον πέριξ αὐτοῦ, ἐθεώρει αὐτὰς μὲ ἀπρόσεκτον ὑπεροχήν· ὅτε δὲ ἡμιλλῶντο ποία μᾶλλον νὰ ἑλκύσῃ τὰ βλέμματά του, ἀπέστρεφεν ἐνίοτε ἀηδιασμένος. Ἄμοιροι πάσης γνώσεως, δὲν ἠδύναντο διὰ τῆς συνδιαλέξεως νὰ ἐλαττώσωσι τὴν ἀνίαν τῆς ζωῆς· διὰ τῆς ἀγάπης των, εἴτε εἰλικρινοῦς, εἴτε μόνον κατ' ἐπιφάνειαν, δὲν ἐκίνουν αὐτὸν εἰς ὑπερηφάνειαν οὔτε εἰς εὐγνωμοσύνην,—διότι ποῖον ἄλλον εἶχον νὰ προτιμήσωσι; ποῖός ποτε ἐπαίρεται διὰ τὰ μειδιάματα γυναικὸς, ἥτις δὲν βλέπει ἄλλον ἄνδρα, ἢ ποῖος ὑποχρεοῦται διὰ ὑπόληψιν, τῆς ὁποίας ἀγνοεῖ τὴν εἰλικρίνειαν;»

« Κυρία μου, εἶπεν ὁ Ἴμλακος, μακάριζε σεαυτὴν ὅτι τόσον εὐκόλως ἀπελύθης. Πῶς ἄνθρωπος πεινῶν καὶ διψῶν τὴν σοφίαν, καὶ εἰς νοητικὸν λιμὸν εὑρισκόμενος, ἠθέλησε νὰ χάσῃ τοιοῦτον συμπόσιον, ὁποῖον ἡ συνδιάλεξις τῆς Πεκουᾶς, εἶναι τῳόντι μεγάλης ἀπορίας πρόξενον.»

« Στοχάζομαι, ἀπεκρίθη ἡ Πεκουᾶ, ὅτι πρὸς καιρὸν ἦτο μετέωρος· διότι, ὁσάκις ἐπρότεινα ν' ἀποστείλω ἀγγελιαφόρον εἰς τὸ Κάϊρον, εὕρισκεν ἀφορμὰς ἀναβολῆς. Ἐνῷ ἤμην κρατημένη ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ἔκαμε πολλὰς ἐκδρομὰς εἰς τὴν περίχωρον, καὶ ἴσως δὲν ἤθελέ ποτε μὲ ἐλευθερώσειν, ἂν εὕρισκεν ὅσην ἐπεθύμει λείαν. Ἐπανήρχετο δὲ πάντοτε εὐπροσήγορος, μὲ διηγεῖτο τὰ συμβεβηκότα, καὶ ἠγάπα ν' ἀκούῃ τὰς παρατηρήσεις μου. Ὅτε παρεβίαζον αὐτὸν νὰ στείλῃ τὰ γράμματά μου, μὲ κατεπράϋνε τιμὴν καὶ εἰλικρίνειαν ἐπαγγελλόμενος· ὅτε δὲ πλέον ἐδυσκολεύετο νὰ μὲ ἀρνηθῇ τὴν χάριν, ἐξεκίνει μετὰ τοῦ λόχου του, καὶ μὲ ἄφινε νὰ κυβερνῶ ἐν τῇ ἀπουσίᾳ του. Περιττὸν εἶναι νὰ εἴπω πόσον μὲ κατέθλιβεν ἡ ἐκ προμελέτης αὕτη ἀναβολὴ, καὶ ἐφοβούμην ἐνίοτε ὅτι ἤθελον λησμονηθῆν· ὅτι ἠθέλετε ἀναχωρήσειν ἀπὸ τὸ Κάϊρον, καὶ ὅτι ἤθελον ἀναγκασθῆ νὰ τελειώσω τὰς ἡμέρας μου εἰς νησίον τοῦ Νείλου.

« Κατήντησα ἐπὶ τέλους ἀπηλπισμένη καὶ βαρύθυμος, καὶ τόσον ὀλίγον ἐφρόντιζον νὰ διασκεδάζω αὐτὸν, ὥστε πρὸς καιρὸν συνδιελέγετο συχνὰ μετὰ τῶν θεραπαινῶν μου. Νὰ πέσῃ εἰς ἔρωτα μετ' ἐκείνων ἢ μετ' ἐμοῦ, ἤθελεν εἴσθαι ἐπίσης ὀλέθριον· καὶ δὲν μὲ ἤρεσκε πολὺ ἡ αὔξουσα φιλία· ἀλλ' ὀλίγον διήρκεσεν ἡ ἀνησυχία μου· διότι, ἀφοῦ ἀνέλαβον ὁπωσοῦν τὴν ἱλαρότητά μου, ἐπανῆλθεν εἰς ἐμὲ, καὶ δὲν ἠδυνάμην νὰ μὴ περιφρονήσω τὴν προτέραν μου ὑποψίαν.

« Ἀνέβαλλεν ἔτι νὰ στείλῃ τινὰ εἰς ζήτησιν τοῦ λύτρου μου, καὶ ἴσως οὐδέποτε ἤθελεν ἀποφασίσειν, ἂν ὁ ἐπίτροπός σας δὲν ἤρχετο πρὸς αὐτόν. Τὸ χρυσίον δὲ, ὅπερ δὲν ἤθελε νὰ μεταπέμψῃ, δὲν ἠδυνήθη ν' ἀποβάλῃ προσφερόμενον. Ἔσπευσε νὰ ἑτοιμασθῇ διὰ τὴν ἐνταῦθα ὁδοιπορίαν μας, ὡς ἄνθρωπος ἀπαλλαχθεὶς ἐσωτερικοῦ τινος ἀγῶνος. Ἐγὼ δ' ἀσμένως ἀπεχαιρέτησα τὰς συγκατοίκους μου, αἵτινες μ' ἀπέλυσαν μὲ ψυχρὰν ἀδιαφορίαν.»

Ἀκούσασα ἡ Νεκαγία τὴν διήγησιν τῆς εὐνοουμένης της, ἀνέστη καὶ ἐνηγκαλίσθη αὐτήν· ὁ δὲ Ῥασσέλας ἔδωκεν εἰς τὴν Πεκουᾶν ἑκατὸν οὐγγίας χρυσοῦ, ἃς ἐφιλοδώρησεν ἐκείνη εἰς τὸν Ἄραβα ἀντὶ τῶν προτεταγμένων πεντήκοντα.

---

*ΒΡΕΤΑΝΟΙ ΑΠΟΙΚΟΙ.*—Τὸ 1842 *ἀπῴκησαν ἐκ τῆς Μεγάλης Βρεταν*ίας 128,344 *ἄτομα· ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τούτου,* 74,683 *ἀνεχώρησαν ἐκ τῆς Ἀγγλίας,* 40,553 *ἐκ τῆς Ἰρλανδίας, καὶ* 13,108 *ἐκ τῆς Σκωτίας.*

## ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ. Ἀριθ. 7.

### ΝΗΣΟΙ ΤΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ ΘΑΛΑΣΣΗΣ.

ΕΚΤΟΣ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους, αἵτινες ἤδη περιεγράφησαν μετὰ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἀναφέρονται εἰς τὰς Γραφὰς αἱ ἀκόλουθοι σημαντικαὶ νῆσοι τῆς Μεσογείου θαλάσσης.

Ἡ Κύπρος, πλησίον εἰς τὰ παράλια τῆς Συρίας καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, μεγάλη νῆσος καὶ εἰς τὴν ἱερὰν ἱστορίαν διάσημος ὡς πατρὶς τοῦ Ἀποστόλου Βαρνάβα (Πρ. δ'. 36,) καὶ τοῦ φιλοξένου Μνάσωνος. (Πρ. κά. 16.) Εἰς αὐτὴν καταφυγόντες Χριστιανοί τινες, μετὰ τὸν φόνον τοῦ Στεφάνου, ἐκήρυξαν τὸ Εὐαγγέλιον, (Πρ. ιά. 19,) καὶ μετὰ ταῦτα ὁ Παῦλος καὶ ὁ Βαρνάβας (ιγ'. 5,) εἰς τοὺς ὁποίους ἀντεστάθη ὁ μάγος Ἐλύμας, ὅστις καὶ ἐτυφλώθη εἰς τὸν λόγον τοῦ Παύλου.

Ἡ Κύπρος ὑποθέτεται ὅτι εἶναι ἡ νῆσος, ἥτις ἀναφέρεται καὶ εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην ὑπὸ τὸ ὄνομα Κιττεὶμ ἢ Κητιεὶμ, Ἀρ. κδ'. 24, Ἡσα. κγ'. 1, 12, κτλ. Ἦτο δὲ τῳόντι πόλις εἰς τὸ νοτιοανατολικὸν μέρος τῆς νήσου ὀνομαζομένη Κίτιον, τῆς ὁποίας σώζονται ἐρείπιά τινα ὄχι μακρὰν τῆς σημερινῆς Λάρνακος.

Μόναι δὲ πόλεις τῆς Κύπρου ἀναφερόμεναι εἰς τὴν Νέαν Διαθήκην εἶναι ἡ Σαλαμὶς εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς νήσου, τῆς ὁποίας δὲν ἐσώθησαν μέχρι τῆς σήμερον ἐρείπια, καὶ ἡ Πάφος εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον τῆς νήσου, ὅπου ἐκατοικοῦσεν ὁ ἀνθύπατος Σέργιος Παῦλος. Πρ. ιγ'. 6. Ἐντεῦθεν ὁ Βαρνάβας καὶ ὁ Παῦλος ἔπλευσαν διὰ τὴν Παμφυλίαν.

Ἡ Κρήτη εἶναι νῆσος ἀξιόλογος, ἔχουσα κλίμα ὡραιότατον καὶ προϊόντα παμπληθῆ. Ἀναφέρεται δὲ μόνον εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων καὶ εἰς τὴν πρὸς Τίτον ἐπιστολήν.

Ἡ Σαλμώνη εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τῆς νήσου ἀναφέρεται ἐν παρόδῳ, Πρ. κζ'. 7, ὡς πρῶτον μέρος τῆς νήσου ὅπου ἔφθασεν ὁ Ἀπ. Παῦλος.

Οἱ Καλοὶ Λιμένες καὶ ἡ Λασαία (Πρ. κζ'. 8,) ἦσαν εἰς τὸ νοτιοδυτικὸν παράλιον· ὁμοίως καὶ ὁ Φοίνιξ λιμήν. Ἐδ. 12.

Ἡ Κλαύδη, (ἐδ. 16,) σήμερον Γόζα ἢ Γόζο, ἦτο μικρὰ καὶ ἀσήμαντος νῆσος τριάκοντα περίπου μίλια πρὸς νότον τοῦ δυτικοῦ μέρους τῆς Κρήτης.

Ἡ Μελίτη, μεταξὺ Σικελίας καὶ Ἀφρικῆς, εἶναι μὲν μικρὰ νῆσος, ἀξιομνημόνευτος ὅμως, διότι ἐκεῖ ἐναυάγησεν ὁ Ἀπ. Παῦλος ὁμοῦ μὲ ἄλλους 275, οἵτινες ὅλοι διεσώθησαν κατὰ τὴν προρρήσιν αὐτοῦ. Πρ. κζ'. 34, 44, κή. 1. Ἐνταῦθα ἐκήρυξε καὶ τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ ἰάτρευσε πολλούς.

Τῆς Σικελίας πρωτεύουσα ἦσαν αἱ Συρακοῦσαι, πόλις πλουσία καὶ ἐμπορικωτάτη. Εἰς ταύτην ἔμεινεν ὁ Ἀπόστολος τρεῖς ἡμέρας. Πρ. κή. 12.

### ΙΤΑΛΙΑ.

Εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ὁδοιπορικῶν ἀναφέρεται ἡ Ἰταλία, Πρ. ιζ'. 2, κζ'. 1, 6, καὶ εἰς τὴν πρὸς Ἑβρ. Ἐπ. κερ. ιγ'. 24, οἱ τῆς Ἰταλίας Χριστιανοὶ ἀσπάζονται τοὺς ἐν Παλαιστίνῃ.

Μητρόπολις δὲ τῆς Ἰταλίας καὶ σχεδὸν τοῦ κόσμου ὅλου κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Ἀποστόλων ὑπῆρχεν ἡ ΡΩΜΗ, κειμένη παρὰ τὸν Τίβεριν ποταμὸν εἰς 41° 54' βορ. πλ. καὶ 12° 29' ἀν. μηκ. Παραλείπομεν δὲ τὴν λεπτομερῆ περιγραφὴν τῆς ἀρχαίας αὐτῆς καταστάσεως καὶ τῶν σωζομένων ἕως εἰς τὰς ἡμέρας μας ἐρειπίων της, ἐπειδὴ δὲν σαφηνίζουσι τὴν Ἱερὰν Γραφήν.

Ὁ Παῦλος ὑπῆγεν εἰς τὴν Ῥώμην πιθανῶς κατὰ τὸ 63 Σωτήριον ἔτος, καὶ ἐκεῖ διέμεινε δύο ἔτη, δέσμιος μὲν, ἀλλὰ κηρύττων ἀκωλύτως τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ. Δὶς ἀπελογήθη ἔμπροσθεν τοῦ Αὐτοκράτορος Νέρωνος ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τοῦ Εὐαγγελίου, (Β'. Τιμ. δ'. 16, καὶ ὑποσημ. εἰς αὐτὴν τὴν ἐπιστολὴν,) καὶ ἀπεκεφαλίσθη κατὰ τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν εἰς τὰς Σιβίας Ἀκούας τρία μίλια ἔξω τῆς Ῥώμης, τὸ 66 ἔτος.

Ἄλλαι πόλεις τῆς Ἰταλίας ἀναφερόμεναι εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων εἶναι

Τὸ Ῥήγιον, πόλις παραθαλάσσιος εἰς τὸ νοτιοδυτικὸν ἄκρον τῆς Ἰταλίας ἄντικρυ τῆς ἐν Σικελίᾳ Μεσσήνης. Ἐνταῦθα, φθάσας ἐκ τῶν Συρακουσῶν ἔμεινεν ὁ Ἀπόστολος μίαν ἡμέραν. Πρ. κή. 13. Εἰς τὰ 1782 τὸ Ῥήγιον ἠφανίσθη διὰ σεισμοῦ.

Οἱ Ποτίολοι, νῦν Ποτσουόλο, ὀκτὼ μίλια πρὸς δυσμὰς τῆς Νεαπόλεως. Ἐκεῖ ὁ Παῦλος καὶ οἱ συνοδοιπόροι του, εὑρόντες ἀδελφοὺς, ἔμειναν ἑπτὰ ἡμέρας.

Ὁ Ἄππιος Φόρος καὶ αἱ Τρεῖς Ταβέρναι ἦσαν κῶμαι τοῦ Λατίου, κείμεναι πρὸς νότον τῆς Ῥώμης κατὰ τὴν Ἀππίαν λεγομένην ὁδόν. Πρ. κή. 15.

### ΙΣΠΑΝΙΑ.

Σκοπὸν εἶχεν ὁ Ἀπ. Παῦλος νὰ ὑπάγῃ ἕως εἰς τὴν Ἱσπανίαν διὰ νὰ κηρύξῃ καὶ ἐκεῖ τὸ Εὐαγγέλιον. Ῥωμ. ιέ. 24. Ἀλλ' ἡ Γραφὴ δὲν μᾶς πληροφορεῖ ῥητῶς ἂν ἔζησε νὰ ἐκτελέσῃ τὸν σκοπὸν τοῦτον.

Ἡ Θαρσεὶς, (Ἰωνᾶ ά. 3, κτλ.) πιθανῶς ἦτον ἡ μεσημβρινωτάτη ἐπαρχία τῆς Ἱσπανίας, ἡ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὀνομαζομένη Ταρτησσός. Εἶναι δὲ βέβαιον ὅτι ὑπῆρχε καὶ ἄλλη Θαρσεὶς εἰς τὴν Ἀραβίαν, Ἀφρικὴν, ἢ Ἰνδίαν, πρὸς ἣν διευθύνοντο πλοῖα ἀπὸ τὴν ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ Θαλάσσῃ Ἀσιὼν Γαβὲρ. Β'. Παρ. κ'. 36.

Ἡ. Ρ***

---

*ΙΔΟΥ ὁποία εἶναι εἰς τὴν Γαλλίαν ἡ κατάστασις τῆς δευτεροβάθμου ἐκπαιδεύσεως, κατὰ τὴν ἔκθεσιν τοῦ Κυρίου Θιέρσοι·—*

*Ὑπάρχει ἐν Πανδιδακτήριον, διευθύνον ἀπ' εὐθείας* 46 *Βασιλικὰ Παιδαγωγεῖα καὶ* 19,000 *μαθητάς·*

*Διευθύνον ἐκ συμφώνου μὲ τοὺς δήμους* 312 *Δημοτικὰ Σχολεῖα καὶ* 26,000 *μαθητάς·*

*Ἐφορεῦον ἁπλῶς* 1,016 *ἰδιαίτερα Παιδαγωγεῖα, ἐμπεριλαμβάνοντα* 36,000 *μαθητάς·*

*Μὴ ἐπενεργοῦν τέλος πάντων, μήτε φροντίζον νὰ ἐνεργῇ ἐξουσίαν τινὰ ἐπὶ* 118 *Προκαταρκτικῶν Ἐκκλησιαστικῶν Σχολείων, εἰς ἃ φοιτῶσι* 20,000 *νέοι.*

---

*ΠΟΛΕΜΟΙ ΤΟΥ ΝΑΠΟΛΕΟΝΤΟΣ.—Ὁ ἀριθμὸς τῶν φονευθέντων εἰς τὰς μάχας, ὅσαι συνεκροτήθησαν ὑπὸ τὴν στρατηγίαν τοῦ Βοναπάρτου, ἀναβαίνει εἰς* 1,811,500. *Ἐὰν δὲ προσθέσωμεν καὶ τοὺς ἀκολούθως ἀποθανόντας ἐκ τῶν τραυμάτων ὅσα ἔλαβον, καὶ τοὺς πεσόντας εἰς τοὺς ἀσημάντους ἀκροβολισμοὺς, ὡς καὶ εἰς τὰς ναυμαχίας, τῶν ὁποίων, καί τοι ἀπὼν, ἦτον αἴτιος ὁ Ναπολέων, τὸ ὁλικὸν κεφάλαιον θέλει ὑπερβαίνει* 2,000,000.

---



## Η ΚΙΡΚΑΣΣΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΚΙΡΚΑΣΣΟΙ.

(Συνέχεια. Ἴδε Σελ. 133-135.)

Ὁ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ τῆς Κιρκασσίας, κατὰ τὸν πιθανώτερον ὑπολογισμὸν, δὲν ὑπερβαίνει τὰς 500,000. Διαιροῦνται δὲ οἱ Κιρκασσοὶ εἰς τρεῖς κλάσεις·—ἡ πρώτη εἶναι ἡ τῶν μεγιστάνων, οἵτινες θεωροῦνται ὡς οἱ ἐπίσημοι ἀρχηγοὶ τοῦ τόπου· κρέμαται δ' ἡ ἐξουσία των ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δουλοπαροίκων, συγγενῶν, καὶ συμμάχων, ὅσους δύνανται νὰ ὁπλίσωσι πρὸς ὑπεράσπισιν ἑαυτῶν κατὰ τῶν γειτόνων των, ἢ εἰς τὰς λῃστρικὰς ἐπιδρομάς των. Πολλάκις αἱ γυναῖκες καθιστῶσι μεγιστᾶνας τοὺς ἄνδρας αὐτῶν· ἀλλ' οἱ τοιοῦτοι δὲν εἶναι κατ' οὐδένα λόγον τόσον ἔντιμοι, ὅσον οἱ διὰ τῶν ὅπλων ἀξιούμενοι τοῦ βαθμοῦ αὐτοῦ. Ἐν γένει ἐπικρατεῖ μεγάλη ἰσότης, καὶ ὑπάρχει φυσική τις ὑποταγὴ, εἰς τρόπον ὥστε νέος τις ἐκ τῶν μεγιστάνων, ἀκόμη καὶ καθ' ἣν ἡμέραν ἤθελεν ἀριστεύσει μαχόμενος, δὲν συγχωρεῖται νὰ καθίσῃ ἐνώπιον πρεσβυτέρου ἄνευ τῆς ἀδείας του. Τὰ μόνα τῶν μεγιστάνων προνόμια εἶναι μείζων μερὶς τῶν ἐκ τοῦ πολέμου λαφύρων, καὶ προσέτι τοῦ δασμοῦ ὅστις ἐπιβάλλεται εἰς τὰ τὴν παραλίαν ἐπισκεπτόμενα ἐμπορικὰ πλοῖα. Τὸ ἥμισυ τούτου ἀνήκει εἰς τοὺς μεγιστᾶνας, οἵτινες διαιροῦσιν αὐτὸν εἰς τοὺς συνεκστρατεύοντας, ἢ εἰς τοὺς κατοίκους τῶν κωμῶν ὅπου ἐνεργεῖται τὸ πρὸς τοὺς ξένους ἐμπόριον.

Τὴν δευτέραν κλάσιν συνιστῶσιν οἱ εὐγενεῖς, οἵτινες ἀποκτῶσι μεγάλην δύναμιν δι' ἐπιγαμιῶν πρὸς ἐπισήμους οἰκογενείας· ἔχουσι δὲ καὶ οὗτοι, ὡς οἱ μεγιστᾶνες, τὸ προνόμιον τοῦ φορεῖν ἐρυθρὰ πέδιλα. Τῆς τρίτης κλάσεως εἶναι οἱ δουλοπάροικοι, ὁμοιάζοντες τοὺς ἐν Εὐρώπῃ δουλοπαροίκους κατὰ τὸν μεσαιῶνα. Ἐκ γενεᾶς εἰς γενεὰν διατελοῦσιν ἐξαρτώμενοι ἀπὸ τοῦ μεγιστᾶνος, τὰς γαίας τοῦ ὁποίου καλλιεργοῦσιν ἐν καιρῷ εἰρήνης, ὑπερασπίζονται δ' ἐν καιρῷ πολέμου. Ἕκαστος αὐτῶν ἔχει ἰδίαν του γῆν καὶ βοσκήματα, μηδόλως ἀνήκοντα εἰς τὸν μεγιστᾶνα· οὗτος προσέτι δὲν ἔχει κάμμίαν ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν δουλοπαροίκων αὐτοῦ ἢ τῶν οἰκογενειῶν των, ὥστε, ἂν δὲν εὐχαριστῶνται μὲ τὴν ὑπηρεσίαν του, συγχωροῦνται νὰ μεταβῶσιν ἀλλαχοῦ. Τοὺς δουλοπαροίκους αὐτοῦ δύναταί τις ἐκ τῶν μεγιστάνων νὰ πωλήσῃ μόνον δυνάμει τοῦ δικαιώματος ὅπερ ἔχει νὰ παιδεύῃ αὐτούς· ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει ἡ ὑπόθεσις πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἐν δημοσίᾳ συνελεύσει. Τὰς κλάσεις ταύτας ὀλίγον διακρίνει ἡ διαφορὰ τοῦ ἱματισμοῦ ἢ τῶν οἰκιακῶν ἠθῶν. Εἰς τὰς προειρημένας τάξεις ἐμποροῦμεν νὰ προσθέσωμεν καὶ τετάρτην—τὴν τῶν αἰχμαλώτων· τούτους ἢ πωλοῦσιν εἰς τοὺς Τούρκους, ἢ κρατοῦσι δι' ἑαυτοὺς, καὶ τὰ τέκνα των γίνονται δουλοπάροικοι αὐτῶν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰς τὴν ἐσχάτην κλάσιν ἐμπεριλαμβανομένων Ῥώσσων ἀναβαίνει εἰς περίπου 3000. Ἅπαντες οἱ ἐχθροὶ, οἱ πίπτοντες εἰς τὰς χεῖρας τῶν Κιρκασσῶν, καὶ μὴ ἔχοντες προστάτην, ἀνήκουσιν εἰς τὴν κλάσιν ταύτην· λαμβάνουσι δὲ φιλάνθρωπον περιποίησιν.

Ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι οἱ Κιρκασσοὶ, οἵτινες ἔχουσι τοσαῦτα ἰδιά των ἀνδράποδα, καὶ τιμῶσι τὴν ἐλευθερίαν ὡς τὸ ἀνώτατον ὅλων τῶν ἀγαθῶν, συγκατανεύουσιν ὅμως εἰς τὴν πώλησιν τῶν ἰδίων τέκνων των. Ὁ πατὴρ δύναται νὰ πωλήσῃ τὸ τέκνον του· ὁ ἀδελφὸς τὴν ἀδελφήν του, ἐὰν οἱ γονεῖς ἀπέθανον· καὶ ὁ ἀνὴρ τὴν σύζυγον αὐτοῦ, ἂν ὑπῆρξεν ἔνοχος ἀπιστίας. Πολλάκις αἱ ὡραῖαι κόραι ὑπερεπιθυμοῦσι νὰ πωληθῶσι, καθὸ βέβαιαι ὅτι θέλουν εἰσαχθῆν εἰς Τουρκικὸν Χαρέμι, ὅπου ἐπικρατεῖ τρόπος ζωῆς ἀσυγκρίτως ἀρεστότερος εἰς τὰς Κιρκασσίδας παρὰ τὰ ἴδιά των οἰκιακὰ ἔθιμα. Συμβαίνει δ' ἐνίοτε, ἀφοῦ αἱ Κιρκασσίδες αὗται ἐλευθερωθῶσι, νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν πατρίδα των, ὅπου, διηγούμεναι τὰς ἀγαλλιάσεις τοῦ Χαρεμίου, καὶ δεικνύουσαι τὰ δῶρα ὅσα ἔφεραν μεθ' ἑαυτῶν, παρακινοῦσι καὶ ἄλλας νεάνιδας, μέχρι τοῦδε ἀμφιρρέπεῖς, νὰ προκρίνωσι τὴν ἐν τοῖς ξένοις πολυτελῆ δουλείαν μᾶλλον ἢ τὴν ἐν τῇ πατρίδι πενιχρὰν ἐλευθερίαν. Ἐκ τῶν μεγιστάνων ὀλίγιστοι πωλοῦσί ποτε τὰ τέκνα των.

Καίτοι ἠναγκασμέναι αἱ Κιρκασσίδες νὰ διάγωσι βίον ἐπίπονον, δὲν εἶναι ὅμως, ὡς ἐν Τουρκίᾳ, καταδικασμέναι εἰς διηνεκῆ μόνωσιν. Αἱ νεάνιδες προσκαλοῦνται πάντοτε εἰς τὰ συμπόσια, ἅτινα καὶ εὐφραίνουσι διὰ τῆς ζωηρότητος αὐτῶν.

Παρ' οὐδενὶ ἔθνει δὲν τιμᾶται ὑπερβολικώτερον τὸ πλεονέκτημα τῆς εὐγενείας. Ὁ μεγιστὰν οὐδέποτε νυμφεύεται εἰμὴ μεγιστᾶνος θυγατέρα, καὶ τὰ νόθα τέκνα του δὲν κληρονομοῦσιν οὔτε τὸν τίτλον οὔτε τὰ προνόμια τοῦ πατρός των, ἐκτὸς ἐὰν νυμφευθῶσι κόρην τοῦ πρώτου βαθμοῦ· διὰ τῆς ἐπιγαμίας δὲ ταύτης καθίστανται μεγιστᾶνες τρίτης κλάσεως. Εἰς περίστασιν τοκετοῦ ἐν τῇ οἰκογενείᾳ μεγιστᾶνος γίνονται μεγάλαι χαραί. Ἐὰν ἦναι υἱός, ὁ πατὴρ, τὴν τρίτην ἡμέραν μετὰ τὴν γέννησιν, ἐμπιστεύεται τὴν ἀνατροφὴν αὐτοῦ εἰς ἕνα τῶν εὐγενῶν, οἵτινες φυσικὰ ὑπερεπιθυμοῦσι τὴν διάκρισιν ταύτην. Ἑπομένως παραδίδεται εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τροφοῦ, ἥτις δίδει αὐτῷ τὸ ὄνομά του· τριετὴς ἢ τετραετὴς περιτέμνεται, καθ' ἣν περίστασιν ἵππος χαρίζεται εἰς τὸν Μολλᾶν. Ὁ πατὴρ δὲν βλέπει τὸν υἱόν του μέχρι τοῦ γάμου του· ἡ συνήθεια δὲ αὕτη προξενεῖ φυσικὰ μεγάλην ψυχρότητα μεταξὺ τῶν στενωτάτων συγγενῶν. Οἱ υἱοὶ τῶν εὐγενῶν διατρίβουσιν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πα-

τρός των μέχρι τοῦ τρίτου ἢ τετάρτου ἔτους των, καθ' ὃ τάσσονται ὑπὸ τὴν φροντίδα παιδαγωγοῦ, ὅστις ἐμπορεῖ νὰ ἦναι καὶ κατωτέρου βαθμοῦ. Δὲν λαμβάνει δὲ κάμμίαν ἀνταμοιβήν, ἀλλ' ἐὰν ἐπιμείνῃ συγκατοικῶν μετὰ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ εἰς νεανικὴν ἤδη φθάσαντος ἡλικίαν, ἔχει δικαίωμα νὰ λαμβάνῃ τὰ κάλλιστα ὅλων τῶν εἰς τὸν πόλεμον ἢ τὰς ληστρικὰς ἐκστρατείας λαμβανομένων λαφύρων. Ὁ παιδαγωγὸς ἐν γένει ἐκλέγει καὶ τὴν σύζυγον.

Μετὰ τὴν ἀποβίωσιν τοῦ οἰκογενειάρχου, ἡ διαχείρισις τῆς μὴ διανεμηθείσης περιουσίας πίπτει ἐπὶ τῆς μητρός. Ταύτης δὲ ἀποθανούσης λαμβάνει τὸν τόπον ἡ σύζυγος τοῦ πρεσβυτέρου υἱοῦ, καὶ ἂν οἱ ἀδελφοὶ ἐπιθυμῶσι τὴν διανομὴν τῆς περιουσίας, ὁ μὲν πρεσβύτερος λαμβάνει τὴν μεγίστην, ὁ δὲ νεώτερος τὴν ἐλαχίστην μερίδα. Νόθα τέκνα δὲν ἔχουσι κληρονομικὰ δικαιώματα, ἀλλὰ γενικῶς διατηροῦνται ὑπὸ τῆς οἰκογενείας.

Εὐθὺς ἀφοῦ νέος τις ἐκλέξῃ σύζυγον, πρέπει νὰ συμφωνήσῃ μετὰ τοῦ πατρός της περὶ τῆς τιμῆς ὅσων ὀφείλει ὁ γαμβρὸς νὰ πληρώσῃ διὰ τὴν νύμφην. Αὕτη συνήθως εἶναι θώραξ, ξίφη, πυροβόλα, ἵπποι, καὶ βόες. Ἅμα δὲ ἀποπερατωθῇ ἡ διαπραγμάτευσις, ὁ νέος ἐρχόμενος μεθ' ἑνὸς τῶν φίλων του παραλαμβάνει τὴν κόρην, θέτων αὐτὴν ὄπισθέν του ἐπὶ τοῦ ἵππου. Ὑπάγουσι δὲ εἰς γνωρίμου τινὸς, ὅπου ὁ φίλος παρουσιάζει τὴν νύμφην, ἥτις ἄγεται εἰς τὸ δωμάτιον τὸ προσδιωρισμένον εἰς τὸ νέον ἀνδρόγυνον. Ἐνταῦθα περιμένει ἡ κόρη, ἐνῷ ὁ μέλλων σύζυγος ἀνάπτει τὸ πῦρ.

Ἀφοῦ δὲ πλαγιάσῃ ὅλη ἡ οἰκογένεια, ὁ φίλος ὑπάγει πρὸς ζήτησιν τοῦ νυμφίου, ὅστις ἐν τῷ μεταξὺ, κατέφυγεν εἰς τὸ δάσος. Πρὶν οἱ νεόνυμφοι κατακλιθῶσι, κόπτει ὁ γαμβρὸς μὲ τὸ ξίφος του τὸ στηθόδεσμον τῆς νύμφης, φορούμενον ὑπ' αὐτῆς ἀπὸ τοῦ ἕκτου ἔτους τῆς ἡλικίας της. Εἶναι δὲ κατεσκευασμένον ἐκ δέρματος λεπτοῦ καὶ δύο ὁμαλῶν τεμαχίων ξύλου, ἅτινα τόσον ἐντελῶς περιορίζουσι τὸ στῆθος, ὥστε δὲν ἔχει τόπον νὰ ἐκταθῇ· μόναι αἱ ὕπανδροι συγχωροῦνται νὰ μένωσιν ἄνευ στηθοδέσμων. Τὸ στηθόδεσμον τοῦτο τῶν Κιρκασσίδων περικλείει ὅλον τὸ σῶμα ἀπὸ τοῦ τραχήλου μέχρι τῶν λαγώνων, καὶ σφίγγεται διὰ ταινιῶν αἵτινες περνῶσιν διὰ δερματίνων ὀπῶν· ἢ ἀντὶ τούτων μεταχειρίζονται κάποτε ἀργυροῦς δακτυλίους. Φορεῖται δὲ καὶ τὴν νύκτα, καὶ οὐδέποτε ἀποβάλλεται εἰμὴ ν' ἀντικαταστηθῇ ὑπ' ἄλλου ἐξίσου μικροῦ, ἀφοῦ τὸ πρῶτον διόλου παλαιώσῃ· ὥσε τὸ φαινόμενον Κιρκασσίδος κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ γάμου της εἶναι ἀπαράλλακτον ὁποῖον κατὰ τὸ ἕκτον αὐτῆς ἔτος.

Εἰς τοὺς γάμους δὲν γίνονται ἄλλαι τελεταὶ ἐκτὸς τῶν συνήθων εὐθυμιῶν. Περὶ τὰ χαράγματα δὲ τὴν ἐπιοῦσαν ὁ γαμβρὸς ἀφίνει τὴν σύζυγον, ἥτις μεταφέρεται εἰς οἶκον, κτισθέντα ὑπὸ τοῦ ἀνδρός της ἐπὶ τῆς ἰδιοκτησίας του, ὅπου βλέπει αὐτὴν μόνον τὴν νύκτα, ἢ ὑπὸ τὸ κάλυμμα τῆς μεγίστης κρυφιότητος, καθότι δὲν λογίζεται κόσμιον νὰ φανῇ δημοσίᾳ ἀνὴρ μετὰ τῆς γυναικός του. Ἐὰν ὁ νυμφίος ἦναι πλούσιος, πληρόνει ἀμέσως εἰς τὸν πενθερόν του τὸ ἀντίτιμον τῆς νύμφης· εἰ δὲ μὴ, ἐξοφλεῖ ἐκ διαλειμμάτων, καὶ παρέρχονται κάποτε χρόνοι. Ὅλα τὰ ἔθιμα ταῦτα μᾶς ἐνθυμίζουσι τὴν ἀρχαιότητα.

Τὰς ἀνάγκας ἑκάστης οἰκογενείας ἀναπληροῖ ἡ βιομηχανία τῶν διαφόρων μελῶν της. Αἱ γυναῖκες καταγίνονται εἰς τὸ ὑφαίνειν ἐλαφρόν τι ῥοῦχον ὅμοιον μὲ φλανέλαν, ἄλλαι δὲ χειροτεχνοῦσι λευκοὺς τριχίνους μανδύας, ἐφίππια, λινόπανα, ἱμάτια, ὑποδήματα, ταινίας, λωρία διὰ τὰ ξίφη, τὰ πυροβόλα, κλπ. Ὡς αἱ δέσποιναι τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσείας, αἱ εὐγενεῖς Κιρκασσίδες ὑποχρεοῦνται νὰ ἐκτελῶσι τὰ ἔργα ταῦτα, δι' ἃ καὶ σεμνύνονται, ἐπειδὴ τὰς διακρίνουσιν ἀπὸ τὰς δουλοπαροίκους των. Οἱ ἄνδρες ἐκτελοῦσι πᾶν εἶδος ξυλουργείας, κάμνουσι κοντάκια τῶν τουφεκίων των, χύνουσι βόλια, κατασκευάζουσι πυρίτιδα μετρίας ποιότητος, καὶ δερματουργοῦσι κάκιστα. Οἱ σιδηρουργοὶ καὶ οἱ ἀργυροκόποι εἶναι οἱ μόνοι ἰδιαίτεροι τεχνῖται· οἱ πρῶτοι κάμνουσιν ὅπλα, πελέκεις, ἥλους, κλπ. Τὸ πλεῖσον μέρος τοῦ σιδήρου διὰ τὰ βέλη των, καὶ τὰ καλλιτεχνήματα τῶν ὡραίων ξιφῶν των, εἶναι ἔργα τῶν Κουμούκων, μακρυνῆς τινος φυλῆς. Οἱ ἀργυροκόποι κοσμοῦσι τὰ ὅπλα, τὰς πυριτοθήκας, καὶ τὰς ζώνας μὲ ἄργυρον.

Οἱ Κιρκασσοὶ ἀγοράζουσι τὰ λαμνία τῶν τουφεκίων καὶ πιστολίων των παρὰ τῶν Τούρκων, βάλλουσι δὲ ἴδιά των κοντάκια· πολλὰ τῶν ὅπλων των εἶναι Εὐρωπαϊκὰ, μάλιστα δὲ ξίφη τῆς Γενούας καὶ Βενετίας. Ἐκ τῶν τελευταίων πολλὰ εἶναι παλαιότατα, ἐπαρθέντα ἐκ τῶν τάφων. Αἱ περικεφαλαῖαι, οἱ θώρακες, καὶ τὰ τόξα λαμβάνονται ἐκ Περσίας ἢ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. Πωλοῦνται δὲ σπανιώτατα, μεταβαίνοντα ἐκ πατρὸς εἰς υἱὸν, καθὸ συγκροτοῦντα τὸν κυριώτερον πλοῦτον ἑκάστης οἰκογενείας.

## ΟΙ ΟΤΤΕΝΤΟΤΟΙ.

Τὸ Ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος, ἀνακαλυφθὲν τὸ 1487 ὑπὸ τοῦ Πορτογάλλου Βαρθολομαίου Διάζ, εἶναι σχεδὸν ἡ μεσημβρινωτάτη ἄκρα τῆς Ἀφρικῆς. Πανταχόθεν περικυκλόνει αὐτὸ μεγάλη ἔκτασις ὠκεανοῦ, ἐκτεινομένου πρὸς δυσμὰς μέχρι τῆς Ἀμερικῆς, πρὸς ἀνατολὰς μέχρι τῆς Αὐστραλίας, πρὸς δὲ νότον μέχρι τοῦ ἀνταρκτικοῦ πόλου.



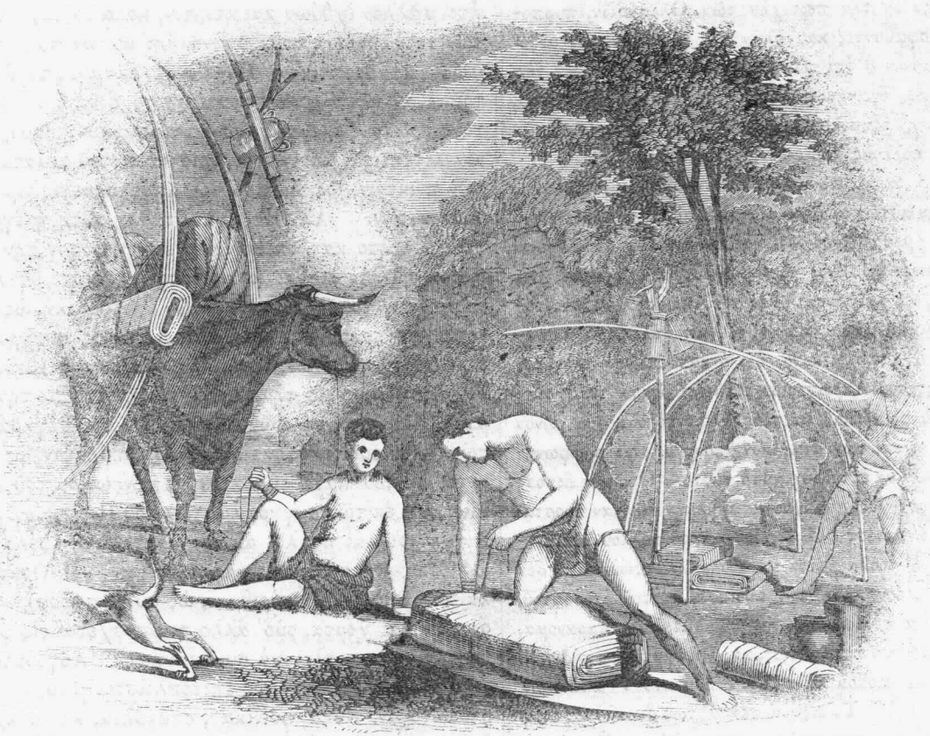

[Κοράνναι Ὁττεντότοι παρασκευαζόμενοι εἰς μετοικεσίαν.]

Πρῶτοι ἐπέτυχον νὰ καθιδρύσωσιν ἀποικίαν ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου τούτου οἱ Ὁλλανδοὶ, ἐν ἔτει 1650· καίτοι δ' ἐπὶ πολλὰ ἔτη περιωρισμένοι εἰς χερσόνησον τριάκοντα μόνον μιλίων τὸ μῆκος, καὶ πολλάκις εἰς μόνον τὸ φρούριον τῆς ὑπ' αὐτῶν οἰκοδομηθείσης Ἀκροπόλεως, βαθμηδὸν ὅμως συμπεριέλαβον ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν των 3,700 τετραγωνικὰ μίλια· νῦν δὲ περὶ τὰς 200,000 τετραγωνικῶν μιλίων, ἔκτασις χώρας τετράκις μεγαλητέρα τῆς Ἀγγλίας, καλύπτεται ὑπὸ τῶν ποιμνίων καὶ ἀγελῶν τῶν ἀποίκων, οἵτινες δὲν ὑπερβαίνουσι κατὰ τὸν ἀριθμὸν τὰς 120,000. Ἄρχει δὲ τῆς χώρας ταύτης ἡ Ἀγγλία ἀπὸ τοῦ 1806.

Ὅτε οἱ Ὁλλανδοὶ ἔστειλαν τὴν πρώτην ἀποικίαν εἰς τὸ ἀκρωτήριον, τὰ ποίμνια καὶ αἱ ἀγέλαι τῶν ἐγχωρίων ἀκωλύτως περιεφέροντο καθ' ὅλην τὴν νότιον Ἀφρικήν. Οἱ Ὁττεντότοι ἦσαν οἱ πλησιέστεροι εἰς τοὺς Ὁλλανδοὺς, κατέχοντες τὸν μεταξὺ τῆς ἀποικίας καὶ τοῦ ἐνδοτέρου τόπον. Συνεκρότουν δὲ ἔθνος κυβερνώμενον ὑπὸ ἀρχηγῶν· ἀλλ' ἡ τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων ὁμοιότης συνέδενε τὰς διαφόρους φυλὰς, καὶ ἔδιδεν οὕτως εἰς αὐτὰς εἶδός τι ἐθνικῆς ὑπάρξεως. Καίτοι πρᾷοι καὶ ἄκακοι, δὲν ἦσαν ὅμως ἄνανδροι. Ἡ ἀνάγκη τοῦ ὑπερασπίζειν τὰ ποίμνιά των κατὰ τῶν προσβολῶν τῶν ἀγριωτάτων θηρίων συνέτεινεν εἰς τὸ καθιστάνειν αὐτοὺς ὁπωσοῦν ῥωμαλέους καὶ ἐνεργητικούς· καὶ εἴς τινας περιστάσεις γενναίως ἀντεπολέμησαν τοὺς πρώτους ἀποίκους. Ἦσαν δὲ οὗτοι κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ὀλίγοι, καὶ ἐκ τῆς πολιτικῆς καὶ ἐκ τοῦ ἰδίου αὐτῶν συμφέροντος καθιστάνοντο εἰρηνικοὶ γείτονες. Ἐφ' ἡμίσειαν περίπου ἑκατονταετηρίδα ἀφοῦ κατῴκησαν οἱ Ὁλλανδοὶ ἐν τῇ Ἀκροπόλει, ὡμολογοῦντο εἰλικρινῶς αἱ ἀρεταὶ τῶν Ὁττεντότων. Ἦσαν ἀξιοσημείωτοι διὰ τὴν φιλαλήθειαν αὐτῶν, ἐπιδεκτικοὶ θερμῆς ἀγάπης, εὐγνώμονες, καὶ τίμιοι. Κατῴκουν δὲ κωμηδὸν, καὶ εἶχον κοινὰς τὰς ἰδιοκτησίας· εἰς ἐξ αὐτῶν ἔσφαζε βοῦν ἢ πρόβατον, καὶ σύμπαντες εὐωχοῦντο· τὴν δ' ἐπιοῦσαν ἔμενον ἄσιτοι. Ἐνῷ οἱ ἄνδρες ἐκυνήγουν, αἱ γυναῖκες ἐφύλαττον τὰ ποίμνια, ἤμελγον τὰς ἀγελάδας, κατεγίνοντο εἰς τὰς οἰκιακὰς ὑποθέσεις των, συνέπλεκον ψάθας, καὶ συνήθροιζον ξύλα διὰ τὰ ἑσπερινὰ πυρά των.

Ἀλλὰ βαθμηδὸν, ὅσον ἐπληθύνοντο καὶ ἐνεδυναμοῦντο οἱ Ὁλλανδοὶ, ηὔξανεν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἡ καταδυναστεία τῶν Ὁττεντότων, ἑωσοῦ κατήντησε, προϊόντος τοῦ χρόνου, εἰς τὸν ἔσχατον βαθμὸν ἀνηλεὴς καὶ ἀπάνθρωπος. Ἐκ τῆς τυραννίας δὲ ταύτης προῆλθεν ἀναποφεύκτως καὶ ἡ ἐξαχρείωσις καὶ γενικὴ διαφθορὰ καὶ χαμέρπεια τῶν δυστυχῶν τυραννουμένων. Ἐνίοτε ὅμως ἡ ἀπελπισία ἐνέπνεεν εἰς αὐτοὺς βαθμόν τινα γενναιότητος, καὶ καταφυγόντες ποτὲ εἰς τοὺς γείτονάς των Κάφρας, ἔκαμαν τρομε-

ρὰν ἐπιδρομὴν εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Ὁλλανδῶν, πυρπολοῦντες καὶ σφάζοντες καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν τῶν μεθορίων. Οὐ μόνον δ' ἐπὶ τῶν Ὁλλανδῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν Ἄγγλων (οἵτινες ἔγειναν κύριοι τοῦ Ἀκρωτηρίου τὸ 1806, ὡς προείπομεν,) ἐξηκολούθει ἡ δεινὴ αὕτη κατάστασις τῶν αὐτοχθόνων πολλοὺς ἀκόμη ἐνιαυτούς.

Τὸ 1828 κατὰ πρώτην φορὰν διεύθυναν σπουδαίως τὴν προσοχὴν αὐτῶν αἱ Ἀγγλικαὶ Βουλαὶ εἰς τὴν θέσιν τῶν Ὀττεντότων· μετὰ ζωηρὰν δ' ἐξεικόνισιν τῶν δεινῶν ὅσα ἔπασχον, ἔγεινεν ὑφ' ἑνὸς τῶν βουλευτῶν πρότασις, ἥτις καὶ ἐνεκρίθη, νὰ χαίρωνται οἱ ἐν τῷ Ἀκρωτηρίῳ Ὀττεντότοι ὅλα τὰ δικαιώματα, ὅσα καὶ οἱ λοιποὶ ἐλεύθεροι κάτοικοι. Εἶναι δ' ἀξιοσημείωτον ὅτι ὁ κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν διοικητὴς τοῦ Ἀκρωτηρίου ἐξέδωκε διάταγμα, χορηγοῦν τὸ αὐτὸ προνόμιον εἰς τοὺς Ὀττεντότους, δύο μόνον ἡμέρας ἀφοῦ ὁ ἐπὶ τῶν ἀποικιῶν ὑπουργὸς εἶχε συμφωνήσειν ἐν τῇ Βουλῇ νὰ ἐκτελέσῃ αὐτὸ τοῦτο. Ὁ νόμος ἔκτοτε ἔλαβε τοὺς δυστυχεῖς αὐτόχθονας ὑπὸ τὴν δικαίαν προστασίαν του· αἱ ἀνήκουστοι ὕβρεις, εἰς ἃς πρὸ πολλοῦ ὑπέκειντο, ἔπαυσαν ἢ τοὐλάχιστον μεγάλως ἠλαττώθησαν· δὲν ἐτιμωροῦντο πλέον κατὰ τὴν αὐθαιρεσίαν τοῦ ἐργοδότου, ἀλλὰ μόνον διὰ πταίσματα προσδιωρισμένα ὡς παράνομα, μετὰ δίκην ἐνώπιον ἀρχῆς τινος, καὶ ἐπὶ τακτικῇ ἀποδείξει. Ἄνευ ἀναλόγου μισθοῦ κάνεῖς δὲν ἠδύνατο ν' ἀπαιτήσῃ τὴν ἐργασίαν των. Τὸ εἰς τὰ τέκνα των δικαίωμα, ὅπερ ἀναισχύντως εἶχε καταπατηθῆν, ἀνεγνωρίσθη. Ἐν ἑνὶ λόγῳ, ἀπὸ τοῦ χρόνου τούτου ἐμβῆκαν οἱ Ὀττεντότοι εἰς τὸ στάδιον τοῦ πολιτισμοῦ, καὶ, συνδρομῇ τῶν φιλανθρώπων, ἔκαμαν ἔκτοτε ἱκανὴν πρόοδον.

Ὑπάρχουσι δὲ διάφοροι κλάδοι τοῦ Ὀττεντοτικοῦ γένους, ἐξ ὧν εἷς καὶ οἱ Κοράνναι, οἵτινες διάγουσι νομαδικὸν βίον, συνεχῶς ἀναγκαζόμενοι νὰ μεταφέρωσι τὰς κατοικίας των καὶ νὰ ζητῶσι βοσκὰς διὰ τὰς ἀγέλας των, ὡς δεικνύεται εἰς τὴν προτεταγμένην εἰκόνα. Ἡ φυλὴ αὕτη μόνη διετήρησε τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὰ ἀρχαῖά της ἔθιμα· ἀλλὰ καὶ νοητικῶς καὶ φυσικῶς εὑρίσκεται εἰς χαμερπῆ κατάστασιν.

---

## ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΡΟΦΗΣ, ΜΕΤΡΙΟΦΡΟΣΥΝΗΣ, ΚΑΙ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΗΤΟΣ ΤΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ.

ΤΑΣ τραπέζας τῶν ἀρχαίων Χριστιανῶν, ὄχι μόνον εἰς τὰς ἡμέρας τῆς νηστείας, ἀλλὰ καὶ πάντοτε, συνώδευεν ἡ φειδὼ καὶ ἡ μετριότης. Παρηγγέλλετο εἰς αὐτοὺς ὄχι νὰ ζῶσι διὰ νὰ τρώγωσιν, ἀλλὰ νὰ τρώγωσι διὰ νὰ ζῶσι, καὶ νὰ μὴ λαμβάνωσιν εἰμὴ ἐκείνην τὴν τροφὴν, ἥτις ἀπαιτεῖται πρὸς ὑγείαν καὶ δύναμιν· ν' ἀποφεύγωσι τὰ δαπανηρὰ βρώματα, τὰ μεγαλοπρεπῆ συμπόσια, καὶ πᾶν τὸ χρείαν ἔχον τῆς τέχνης τῶν μαγείρων καὶ τῶν ὀψοποιῶν. Πολλοὶ δὲν ἐτρέφοντο εἰμὴ ἀπὸ ὄσπρια, καρποὺς, καὶ γαλακτερά. Ἐὰν ἔτρωγον τὸ κρέας τινῶν ζώων, τοῦτο ἦτο μᾶλλον ἰχθύων καὶ πτηνῶν, παρὰ τὸ παχὺ κρέας τῶν τετραπόδων, νομιζόμενον ὑπ' αὐτῶν πολλὰ χυμῶδες καὶ θρεπτικόν. Πολλοὶ δὲν ἔκαμνον παρὰ μίαν τράπεζαν τὴν ἡμέραν, τουτέστι τὸ δεῖπνον. Κατὰ τοὺς πρώτους ἐκείνους αἰῶνας, καὶ πολὺν ἀκόμη χρόνον μετέπειτα, ἀπεῖχον οἱ Χριστιανοὶ τοῦ αἵματος καὶ τῶν πνικτῶν, ὡς διώρισαν οἱ Ἀπόστολοι εἰς τὴν σύνοδον αὐτῶν. Ἀληθὲς εἶναι ὅτι ὅλη αὕτη ἡ ἐγκράτεια δὲν ἦτο κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, ὅσον τὴν σήμερον ἤθελεν εἶσθαι ἀσυνείθιστος. Διότι, ὅσον καὶ ἂν ἦτον ἡ τρυφὴ τῶν τραπεζῶν ὑπερβολικὴ, ὡς φαίνεται εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ Λατίνους συγγραφεῖς ἐκείνων τῶν χρόνων, ἐξαιρέτως δὲ εἰς τὸν Ἀθήναιον, δὲν ἦτον ὅμως εἰς τὴν ἀκμὴν, εἰς ἣν ἔφθασε τὴν σήμερον παρὰ πολλοῖς τῶν Εὐρωπαίων. Ἡ ἐγκράτεια τῶν Πυθαγορικῶν ἦτον εἰς μεγάλην ὑπόληψιν, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ παραδείγματος Ἀπολλωνίου τοῦ Τυανέως, καὶ ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Πορφυρίου. Οἱ Αἰγύπτιοι καὶ πολλοὶ ἄλλοι Ἀνατολικοὶ ἐφύλαττον ὡσαύτως παραδόξους τινὰς νηστείας. Ὁ Ὁράτιος, καίτοι Ἐπικούρειος, ἀριθμεῖ, ὡς συνήθη τροφήν του, ὄσπρια καὶ χόρτα, οὐδ' ἄλλο τι ὑπόσχεται εἰς φίλον τινὰ, ὃν προσκαλεῖ νὰ συνδειπνήσῃ. Αὔγουστος ὁ αὐτοκράτωρ ἔτρωγεν ὡς ἐπιτοπλεῖστον μαῦρον ψωμίον, τυρὸν, σῦκα, φοίνικας, σταφύλια, καὶ μικροὺς ἰχθῦς. Ἦτο συνήθεια νὰ κάμνωσι καθ' ἑκάστην μίαν μόνον μεγάλην τράπεζαν, ἀφοῦ ἐτελείονον ὅλαι αἱ ὑποθέσεις, καὶ ἀνεχώρει καθεῖς εἰς τὸν οἶκόν του,— καὶ τοῦτο ἐλέγετο δεῖπνον. Τὸ δὲ καλούμενον ἄριστον ἦτο μᾶλλον πρόγευμα παρὰ γεῦμα κατὰ τὸ ἰδικόν μας ἔθος· ἐπειδὴ δὲν ἦτον εἰμὴ ἐλαφρόν τι φαγητὸν, καὶ πολλοὶ δὲν τὸ ἔκαμνον. Γίνεται μνεία μεταξὺ τῶν ὑπερβολῶν τοῦ Οὐϊτελλίου ὅτι συχνάκις ἔκαμνε τέσσαρας τραπέζας τὴν ἡμέραν, καὶ τρεῖς πάντοτε.

Οἱ Χριστιανοὶ ἔζων τοὐλάχιστον ὡς οἱ σοφώτεροι Ἐθνικοὶ, καὶ ἑπομένως μετεχειρίζοντο βρώματα ἁπλούστατα, καὶ μᾶλλον ὅσα τρώγονται χωρὶς πῦρ καὶ χωρὶς ἀρτύματα, παρὰ ὅσα μαγειρεύονται, καὶ δὲν ἔκαμνον τὸ πολὺ παρὰ δύο τραπέζας, μεμφόμενοι ἀπολύτως, κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν Ἀποστόλων, τὰ μετὰ τὸ δεῖπνον φαγητὰ τὰ ὀνομαζόμενα Ἀπόδειπνα, ἅτινα ἔκαμνον νὰ περῶσιν ἀσώτως τὰς νύκτας. Πολλοὶ δὲν ἔπινον διόλου τὸν οἶνον, καὶ μάλιστα αἱ γυναῖκες καὶ οἱ νέοι, καὶ ὅσοι ἔπινον, ἔπινον ὀλιγώτατον καὶ ὑδαρῆ. Καὶ πρὸ τῆς τραπέζης δὲ καὶ μετὰ τὴν τράπεζαν ἀπηγγέλλοντο μεγάλαι εὐχαί.

Ἦτο κοινὸν κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους νὰ ἀναγινώσκῃ τις πρὸς τοὺς δειπνοῦντας. Ὁ Πλίνιος οὐδέποτε παρημέλει τοῦτο, καὶ ὁ Ἰουβενάλης, προσκαλῶν ἕνα τῶν φίλων του νὰ δειπνήσῃ μετ' αὐτοῦ,



ὑπόσχεται τὴν ἀνάγνωσιν Ὁμήρου καὶ Οὐϊργιλίου. Οἱ Χριστιανοὶ ἀνεγίνωσκον τὴν θείαν Γραφὴν, καὶ ἔψαλλον ᾄσματα πνευματικὰ καὶ σπουδαῖα, ἀντὶ τῶν βεβήλων καὶ βωμολοχικῶν ᾠδῶν, μὲ τὰς ὁποίας οἱ Ἐθνικοὶ ἐσυντρόφευον τὰ ἑαυτῶν συμπόσια·—ἐπειδὴ οἱ Χριστιανοὶ δὲν ἐμέμφοντο οὔτε τὴν μουσικὴν οὔτε τὴν εὐθυμίαν, ὅτε ὅμως ἦτον ἁγία, καὶ σκοπὸν εἶχε τὸν Θεόν.

Ἅπασα ἡ λοιπὴ ζωὴ τῶν Χριστιανῶν εἶχε τὴν αὐτὴν μετριοφροσύνην. Δὲν ἐτίμων παρὰ τὴν ἐσωτερικὴν μεγαλειότητα καὶ εὐγένειαν· δὲν ὑπελήπτοντο εἰμὴ τὰ πνευματικὰ πλούτη. Ἐμέμφοντο ὅσας ἡ τρυφὴ εἶχεν ἐμβάσειν εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν ὑπερβολάς τε καὶ καταχρήσεις· τὴν εἰς μεγάλας οἰκοδομὰς, ἢ εἰς πολύτιμα ἔπιπλα δαπάνην· τὰς ἐλεφαντίνας τραπέζας, τὰς πορφυρᾶς κλίνας, τὰ ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ καὶ λιθοκόλλητα σκεύη. Τὰ ἔπιπλα, ὅσα οἱ διῶκται εὗρον εἰς τὸν κοιτῶνα, ὅπου Δόμνα ἡ πλουσιωτάτη παρθένος τῆς Νικομηδείας ἔζη κατάκλειστος μετὰ τοῦ Εὐνούχου Ἁγίου Ἰνδοῦ, εἶναι τὰ ἑφεξῆς· εἷς Σταυρὸς, αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, δύο ψάθαι ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἓν πήλινον θυσιαστήριον, μία λαμπὰς, καὶ ἓν ξύλινον κιβώτιον, ὅπου ἐφύλαττον τὴν ἁγίαν κοινωνίαν, διὰ νὰ μεταλαμβάνωσιν. Ἀπέβαλλον ὁμοίως οἱ Χριστιανοὶ τὰ ἱμάτια τὰ πολλὰ ζωηρῶς κεχρωματισμένα, ἢ τὰ πολύτιμα ῥοῦχα, καὶ μάλιστα τὸ σηρικὸν, κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον τόσον ἀκόμη σπάνιον, ὥστε ἐπωλεῖτο μὲ στάθμην χρυσοῦ· τὰ δακτυλίδια, τὰ περιδέραια, τὰ πλέγματα τῆς κόμης, τὰ ἀρώματα, τὴν συχνὴν χρῆσιν τῶν λουτρῶν, τὰ πολλὰ καλλωπίσματα, ἐν ἑνὶ λόγῳ πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ διεγείρῃ τὸν σαρκικὸν ἔρωτα καὶ τὴν ἡδονήν. Ὁ Προυδέντιος θέτει ὡς πρῶτον σημεῖον τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ Ἁγίου Κυπριανοῦ τὴν ἀλλαγὴν τοῦ ἐξωτερικοῦ σχήματος, καὶ τὴν καταφρόνησιν τοῦ ἱματισμοῦ. Ἕνας μάρτυς, διὰ νὰ ἐλέγξῃ τὴν φενάκην ἑνὸς ψευδοχριστιανοῦ, παρέστησεν εἰς τοὺς κριτὰς ὅτι ὁ ἀπατεὼν ἐκεῖνος εἶχε πλεγμένα τὰ μαλλία, καὶ ἠγάπα τοὺς κουρεῖς, ἔβλεπε μὲ πολλὴν προσοχὴν τὰς γυναῖκας, ἔτρωγε πολὺ, καὶ ὤζεν οἴνου. Ὅλον τὸ ἐξωτερικὸν τῶν Χριστιανῶν ἦτο σοβαρὸν καὶ παρημελημένον, ἢ κἂν ἁπλοῦν καὶ σπουδαῖον.

Ὀλίγαι ἦσαν αἱ εἰς χρῆσιν ἀναψυχαί. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἀπέφευγον ὅλα τὰ δημόσια θεάματα, τοῦ θεάτρου, τοῦ ἀμφιθεάτρου, καὶ τοῦ Κίρκου, ἤτοι ἱπποδρόμου. Εἰς τὸ θέατρον παριστάνοντο αἱ Τραγῳδίαι καὶ αἱ Κωμῳδίαι· εἰς τὸ ἀμφιθέατρον συνεκροτοῦντο αἱ μάχαι τῶν μονομάχων, ἢ τῶν θηρίων· ὁ Κίρκος ἐχρησίμευεν εἰς τὰς ἁμαξοδρομίας. Ταῦτα πάντα τὰ θεάματα ἐστοχάζοντο οἱ ἀρχαῖοι Χριστιανοὶ ὡς πρόξενα ἠθικῆς διαφθορᾶς. Τὸ θέατρον ἦτο σχολεῖον ἀναιδείας· τὸ ἀμφιθέατρον σκληρότητος· ὅλα ἐκεῖνα τὰ παιγνίδια περιέθαλπον πᾶν εἶδος πάθους· ἀκόμη καὶ τὰ τοῦ Κίρκου, ἅτινα ἐφαίνοντο τὰ πλέον ἀθῶα, ἐβδελύσσοντο οἱ Πατέρες ἕνεκα τῶν στάσεων, αἵτινες ἐκεῖ ἐπεκράτουν, καθ' ἑκάστην προξενοῦσαι ἔριδας καὶ μανιώδεις θυμοὺς, συχνάκις δὲ καὶ αἱματώδεις μάχας. Ἐμέμφοντο τελευταῖον τὰ μεγάλα ἔξοδα τῶν θεαμάτων ἐκείνων, τὴν τρεφομένην ὑπ' αὐτῶν ὀκνηρίαν, τὴν συντυχίαν τῶν ἀνδρῶν μετὰ τῶν γυναικῶν, οἵτινες ἐκεῖ συγχέονται καὶ κυττάζονται παραπολὺ ἐλευθέρως, καὶ μὲ ὑπερβολικὴν περιέργειαν.

Ἔψεγον παρομοίως οἱ Χριστιανοὶ τοὺς κύβους καὶ τἄλλα παιγνίδια, ἅτινα ὑποχρεοῦσι τοὺς παίζοντας νὰ κάθηνται, τῶν ὁποίων τὸ ἐλάχιστον κακὸν εἶναι ὅτι τρέφουσι τὴν ὀκνηρίαν. Ἔψεγον τοὺς μεγάλους καγχασμοὺς, καὶ ὅσα διεγείρουσιν αὐτούς· τὰ γελοιώδη ἔργα τε καὶ λόγια, τὰς βωμολοχίας, τὰς φλυαρίας, καὶ μὲ πολὺ δίκαιον ἀπέρριπτον πᾶσαν ἄτιμον πρᾶξιν καὶ ὁμιλίαν. Δὲν ἤθελον πρὸς τούτοις νὰ ἦναι εἰς τὴν ζωὴν τῶν Χριστιανῶν ἀπρεπές τι, ἀχρεῖον, καὶ ἀνάξιον τῆς ζωῆς πεπολιτισμένων ἀνθρώπων· οὐδὲν ἀπὸ τὰς μωρὰς ἐκείνας διηγήσεις, ἀπὸ τὰς ἀνωφελεῖς ἐκείνας ἀργολογίας τόσον κοινὰς εἰς τὸν λαὸν, καὶ μάλιστα εἰς τὰς γυναῖκας, καταδικαζομένας ὅμως παρὰ τοῦ ἁγίου Παύλου, τοῦ λέγοντος ὅτι πρέπει νὰ ἦναι πάντοτε οἱ λόγοι μας ἠρτυμένοι μὲ τὸ ἅλας τῆς χάριτος.

Αὕτη ἡ πειθαρχία θέλει φανῇ τὴν σήμερον ἀναμφιβόλως πολὺ αὐστηρά· ὀλιγώτερον ὅμως θέλει θαυμάσει τις ἐὰν στοχασθῇ πόσον αἱ ἅγιαι Γραφαὶ μέμφονται καὶ καταρῶνται τοὺς σκώπτας, καὶ πόσον σπουδαία ὑπῆρξεν ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν μαθητῶν του. Περιπλέον αἱ παρ' ἐμοῦ ἐκτεθεῖσαι ἡδοναὶ εἶναι τῳόντι ἐπίψογοι καὶ κινδυνώδεις, καὶ ὁ Χριστιανὸς πρέπει νὰ μεταχειρίζηται μὲ νηφαλιότητα μεγάλην ἕως καὶ τὰς πλέον ἀθώας. Κατ' ἀλήθειαν, ἡ Χριστιανικὴ ζωὴ συνίσταται εἰς τὸ ἐξαγνίζειν διὰ τῆς μετανοίας τὰ παρελθόντα ἁμαρτήματα, καὶ εἰς τὸ ἐξασφαλίζεσθαι κατὰ τῶν μελλόντων διὰ τῆς νεκρώσεως τῶν παθῶν. Ὁ ἀληθὴς Χριστιανὸς δὲν πρέπει ποτὲ νὰ καταγίνεται εἰς ζήτησιν τῆς αἰσθητικῆς τέρψεως, ἀλλὰ νὰ λαμβάνῃ μόνον ἐν παρόδῳ ἐκείνην, ἥτις κρέμαται ἀπὸ τὰς ἀναγκαίας ἐνεργείας τῆς ζωῆς, ὡς τὸ τρώγειν καὶ πίνειν. Ὀφείλει νὰ περιορίζηται εἰς τὴν κυρίως λεγομένην ψυχαγωγίαν, ἤτοι εἰς τὴν ἀναψυχὴν καὶ ἀνάπαυσιν, τὴν κατάλληλον εἰς τὸ θεραπεύειν τὴν ἀδυναμίαν τῆς φύσεως, ἥτις ἤθελε μείνει κατατεθλιμμένη, ἐὰν τὸ σῶμα ἐκοπίαζεν ἀδιαλείπτως χωρὶς ἀνέσεως, καὶ ἐὰν τὸ πνεῦμα ἦτο συνεχῶς εἰς μελέτην καὶ ἀσχολίαν. Τὸ νὰ ζητῇ ὅμως τὰς ἡδονὰς τῶν αἰσθήσεων διὰ χάριν αὐτῶν,

τὸ νὰ κάμνῃ αὐτὰς τέλος τῆς ζωῆς του, εἶναι ὅλως ἐναντίον εἰς τὴν ὑποχρέωσιν τῆς αὐταπαρνήσεως, ἥτις δικαίως λογίζεται ἡ ψυχὴ τῶν Χριστιανικῶν ἀρετῶν.

Πλὴν, ὅσον αὐστηρὰ καὶ ἂν μᾶς φαίνηται ἡ ζωὴ τῶν πρώτων Χριστιανῶν, δὲν πρέπει νὰ στοχαζώμεθα ὅτι ἦτο πλήρης θλίψεων. Ὁ Ἅγιος Παῦλος δὲν ἐζήτει παρ' αὐτῶν τὸ ἀδύνατον, ὅτε τοὺς παρεκίνει νὰ χαίρωνται. Ἐὰν ὑστεροῦντο τῶν βιαίων ἡδονῶν, αἵτινες ὡς ἐπιτοπλεῖστον ζητοῦνται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἦσαν ὅμως ἐλεύθεροι τῆς στενοχωρίας καὶ τῶν ἄλλων παθῶν, ὅσα βασανίζουσι τὸν κόσμον· ἐπειδὴ ἔζων ἄνευ φιλοδοξίας, ἄνευ φιλαργυρίας, καὶ ἄνευ προσκολλήσεως εἰς τὰ ἀγαθὰ τῆς παρούσης ζωῆς. Εἶχον τὴν εἰρήνην τῆς καλῆς συνειδήσεως, τὴν χαρὰν τῶν ἐναρέτων πράξεων, δι' ὧν ἐπροσπάθουν ν' ἀρέσκωσιν εἰς τὸν Θεὸν, καὶ πρὸ πάντων τὴν ἐλπίδα τῆς ἄλλης ζωῆς, τὴν ὁποίαν ἔβλεπον ὡς πολλὰ πλησίον· ἐπειδὴ ἐγνώριζον ὅτι ὅλος οὗτος ὁ ὁρατὸς κόσμος παρέρχεται χωρὶς ἀναβολῆς, καὶ οἱ διωγμοὶ δὲν ἐφαίνοντο εἰς αὐτοὺς εἰμὴ τὰ προοίμια τῆς μελλούσης κρίσεως.

Οὕτως ἡ περὶ τῶν μεταγενεστέρων φροντὶς δὲν ἐσήκονε τὴν ἡσυχίαν των, καὶ ἂν ἄφινον ὀρφανὰ τὰ τέκνα των, ὡς πολλάκις συνέβαινεν εἰς τοὺς μάρτυρας, ἤξευρον ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἤθελε σταθῆν εἰς αὐτοὺς ἀντὶ μητρὸς, καὶ δὲν ἤθελε τοὺς λείψει τίποτε. Ἔζων λοιπὸν ὡς ἐπιτοπλεῖστον ἐφ' ἡμέραν μὲ τὸν κόπον τῶν χειρῶν των, ἢ μὲ τὴν πρόσοδον αὐτῶν, τὴν ὁποίαν ἐμοίραζον μὲ τοὺς πτωχοὺς, χωρὶς ἀνησυχίας, χωρὶς πολυπραγμοσύνης, μακρὰν ὄχι μόνον πάσης αἰσχροκερδείας, ἢ κἂν ὀλίγον τι ὑπόπτου ἀδικίας· ἀλλ' ἀκόμη καὶ πάσης ἐπιθυμίας τοῦ νὰ ἐπισωρεύωσι καὶ νὰ πλουτίζωνται. Ἄνθρωποι τόσον ἀπέχοντες τῶν προσκαίρων ἀγαθῶν, δὲν εἶχον πολλὴν κλίσιν πρὸς τὰς τῶν αἰσθήσεων ἡδονάς· καὶ ἡμεῖς δὲν εἴμεθα καλοὶ Χριστιανοὶ, ἐὰν δὲν ἔχωμεν τοὐλάχιστον εἰλικρινῆ ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ ἤμεθα σύμφωνοι μὲ αὐτούς.

---

## ΜΕΛΩΔΟΥ ΤΙΝΟΣ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑ.

Ο ΚΥΡΙΩΤΕΡΟΣ ἀοιδὸς τοῦ ἐν Λουγδούνῳ μεγάλου θεάτρου παρετήρησε μίαν τῶν ἡμερῶν πτωχὴν τινα γυναῖκα, μετὰ τεσσάρων τέκνων, αἰτοῦσαν ἐν τῇ ὁδῷ. Ἡ κοσμία δὲ αὐτῆς πρόσοψις, ἐν τῷ μέσῳ ἄκρας πενίας, εἵλκυσε τὴν συμπάθειαν τοῦ φιλόφρονος μελῳδοῦ. Προσεκάλεσεν ὅθεν τὴν γυναῖκα ν' ἀκολουθήσῃ αὐτὸν εἰς μίαν τῶν πλατειῶν τῆς πόλεως, ὅπου σταθεὶς ἔν τινι γωνίᾳ, καὶ πρὸς τὸν τοῖχον στρέψας τὰ νῶτα, τὴν κεφαλὴν καλύψας μὲ τὸ ῥινόμακτρον, καὶ τὸν πῖλόν του θέσας πρὸ ποδῶν, ἤρχισε τὰς γλυκυτέρας ᾠδὰς τῶν μελοδραμάτων. Ἡ μαγευτικὴ φωνή του εἵλκυσε πλείστους πέριξ αὐτοῦ· ἡ ἰδέα μυστηρίου τινὸς ἠρέθιζε τὴν γενναιότητα τῶν περιεστώτων, καὶ πεντόφραγκα ἔπιπτον σωρηδὸν εἰς τὸν πῖλόν του. Ἀφοῦ δ' ὁ μελῳδὸς, ὁ ἐκ τῆς ἀγαθότητος τῆς καρδίας του μεταμορφωθεὶς οὕτω εἰς ψάλτην τοῦ δρόμου, ἐστοχάσθη ὅτι ἦσαν ἤδη ἱκανὰ συνηγμένα, ἀνέλαβε τὸν πῖλόν του, καὶ ἐξεκένωσε τὰ ἐν αὐτῷ εἰς τὸ περίζωμα (τὴν ποδιὰν) τῆς πτωχῆς, ἀκινήτου ἱσταμένης ὑπὸ τοῦ θάμβους καὶ τῆς χαρᾶς, καὶ πάραυτα ἔγεινεν ἄφαντος μεταξὺ τοῦ πλήθους. Καίτοι ὅμως κεκρυμμένον ἔχων τὸ πρόσωπον, ἐφανερώθη διὰ τῆς μεγάλης αὐτοῦ ὑπεροχῆς· ἡ φήμη τοῦ γεγονότος διεδόθη, καὶ τὸ προσεχὲς ἑσπέρας, ὅτε ἐφάνη ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ἐπικροτήσεις πανταχόθεν τοῦ θεάτρου ἀπέδειξαν ὅτι οὐδέποτε ἀπορρίπτεται ἡ ἀγαθοποιΐα.

---

## ΣΥΜΒΟΥΛΗ ΠΡΟΣ ΜΗΤΕΡΑΣ.

1. Μηδέποτε πρόσταζε, ἐκτὸς ἐὰν σκοπὸν ἔχῃς νὰ εἰσακουσθῇς.

2. Ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων ἐντύπωσον εἰς τὸ τέκνον σου ὅτι ἔχεις ἐπ' αὐτοῦ ἀπόλυτον ἐξουσίαν.

3. Μηδέποτε κάμνε ὑπόσχεσιν, ἐὰν δὲν σκοπεύῃς νὰ ἐκπληρώσῃς αὐτήν.

4. Μηδέποτε ζήτει ν' ἀπατήσῃς τὸ τέκνον σου διὰ βλέμματος, λόγου, ἢ ἔργου.

5. Μηδέποτε φοβέριζε τὸ τέκνον σου πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων του.

6. Φυλάττου μὴ εὑρίσκῃς πάντοτε ἀτελείας καὶ σφάλματα εἰς τὴν διαγωγὴν τῶν τέκνων σου.

7. Μηδ' ἐπαίνει μηδὲ μέμφου ποτὲ τὸ τέκνον σου ἐνώπιον τῶν ξένων· τὸ πρῶτον διεγείρει ὑπερηφανίαν καὶ κενοδοξίαν, τὸ δεύτερον ὀργὴν καὶ ἔχθραν.

8. Μὴ γίνου ἄνισος εἰς τὴν διοίκησίν σου.

9. Μὴ μεταχειρίζου ποτὲ τὴν ῥάβδον ὑπὸ τὴν ἐπιῤῥοὴν τοῦ θυμοῦ, καὶ μηδέποτε πλὴν ἐξ ἀνάγκης--καὶ μόνον δι' ἁμαρτήματα.

10. Ποτὲ μὴ δίδε εἰς τὸ τέκνον σου ἐκεῖνο, δι' ὃ κλαίει ἢ δι' ὃ σὲ ἐνοχλεῖ.

11. Μὴ παρόργιζε τὸ τέκνον σου, ἀναβάλλουσα παραπολὺ ν' ἀποκριθῇς εἰς αὐτὸ ὅταν σὲ ὁμιλῇ. Μὴ ἀργοπόρει νὰ δώσῃς τὴν ἀπαιτουμένην πληροφορίαν.

12. Μὴ ἀποποιοῦ νὰ εὐχαριστῇς τὰς παιδαριώδεις ὀρέξεις των, ἐὰν ἦναι ἀθῶαι καὶ μικροῦ λόγου ἄξιαι.

---

## ΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.

Ἡ ἐκ τοῦ Πολέμου Φθορὰ, 145. Πλινίου Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν μέλλοντα διοικητὴν τῆς Ἑλλάδος, 146. Μελέτη Θρησκευτικὴ, 147 Ἡ Πόλις Ναύπλιον, 149. Ὁ Ῥασσέλας, Κεφ. λθ'.-μ'. 150. Βρετανοὶ Ἄποικοι, 153. Σημειώσεις περὶ τῆς Ἱερᾶς Γεωγραφίας, Ἀριθ. 7. 154. Πόλεμοι τοῦ Ναπολέοντος, 154. Ἡ Κιρκασσία καὶ οἱ Κιρκασσοὶ, 155. Οἱ Ὀττεντότοι, μετὰ Εἰκονογραφίας, 156. Περὶ τῆς Τροφῆς, Μετριοφροσύνης, καὶ Σπουδαιότητος τῶν πρώτων Χριστιανῶν, 158. Μελῳδοῦ τινὸς Φιλανθρωπία, 160. Συμβουλὴ πρὸς Μητέρας, 160.